د تاتوبي

ټنګټکور او پیپلي

د څېړنې چوپړي (د ریسرچ پاڼې)

Ketabton.com

[illegible]

د مرغومي ۱۱، ۱۴۰۱ لیږدی

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د الله په نوم پيل کوم چې پوره رحم کوونکی او پوره رحم لروونکی دی او مهرباني د هغه له ذاته سره ملګرې ده.

ليکي پوهه:

سرليک:	د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې
ليکوال:	ماستر اېنجينېر صفی الله فردوس
خپرندوی:	مومند خپرندويه ټولنه
چاپشمېر:	۱۰۰۰ ټوکه
اېډېټور:	ماستر انجينر صفی الله فردوس
طراح او ډيزان:	ماستر انجينر صفی الله فردوس
خپرېدو نېټه :	مرغومي ۱۱، ۱۴۰۱ لېږدی
چاپ نېټه :	مرغومي ۱۱، ۱۴۰۱ لېږدی

(له چاپ روغ تېر شوی نه دی.)

د چاپ رښت له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښووني ترې د ګټې اخيستنې اجازه نشته !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلۍ
د څېړنې چوپړي(د ريسرچ پاڼې)

تيسس څرګندونه

د ټاټوبي پالنې لوړ حس، ودني، هوساينې، خوښونې، خوشحالونکي شيبو جوړونکي وګړي او وګړې چې پښتون پښت ته همدا ستاين په غوره اند، واند او پند چمتو کوي، سر دردی، غم او رنځ ترې په ودنې اړوي.

په واده، کوژدې، دسمال، سونتی، ښادی، مېلمستيا، مېلې، زوکړو ورځو کې هر مسلمان نر او ښځې د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلۍ اورې، وايې او ترې ګټنې اخلې. پښتو ژبې د هنر لېوالتيا په دې کښلې کې په دومره مېچه شتون لري، چې يوه غوره مسلمان په دې پوهه وي چې د غم او خوښی شېبو ترمنځ ښلوالی کوي، غوره سلوکو، ټنګټکور او پېيلو سره پېژند رغوي، خپلې ژبې او مېنې سره ګټلي پښتونولي چوپړ چمتو کوي.

غټ ټکي:

1 د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلۍ ,, د هېواد ساز، موسيقي، غږ، اواز او شعرونه،، (Country Music, Musical Sounds and Poems) ..8

1.1 د افغانستان ټول سازونه تر ډېره اټکله د لنډۍ ، ټپې، ټېکی، مصری په ښه ويل کيږي. 8

1.2 ټاټوبي د ټنګټکور ټولې پېيلۍ د پښتو په لرغوني پېيل مېچه څېړېزه خجېزه ټولواله روغ وي :..9

2 د پښتو ژبې ټول ګړنې او ليکنې پېلې د سکالو له مخې په ۲۶ ډوله دي..11

2.1 ديني پېيلۍ (Religion Poem): 11

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 2 حماسي يا رزمي پېيلې (Epic Poem): 11

2. 3 بډاينې، غنـايي يا بزمي پېيلې (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Stimulating Poem): 12

2. 4 ښوونېز يا تعليمي پېيلې (Academic, Educational Poem): .12

2. 5 مدحي يا ستاين پېيلې (Praise Poem): 13

2. 6 انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې پېيلې (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick Poem): 13

2. 7 ويرنه يا مرثيه،ساندې پېيلې (Elegy Poem or Wailings Poem): 13

2. 8 مبارکۍ، هر کلي يا د تهنيت پېيلې (Congratulation Poem or Blessed, Happiness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Poem): 14

2. 9 د ګيلو، ګيله منې او شکايتونو پېيلې (Complainant, Complaining Poem or Complaint, Grievance Poem): 14

2. 10 وړتوب، وصفي پېيلې (Attributive, Qualificative, Adjectival Poem): 15

2. 11 هېوادپالنې پېيلې (Country Raising Poem): 15

2. 12 دوستي باور کولو پېيلې (Trust Friendship Poem): 15

2. 13 ځيرکې پېيلې (Intelligence Poem): 16

2. 14 پوهګړي پېيلې (Intellectual Poem): 16

2. 15 کورنۍ ته د غاړې ايښودنې پېيلې (Submission Family Poem): 17

2. 16 ورکړې د ډالۍ ورکولو پېيلې (Generosity Gift-Giving Poem): 17

2. 17 دندې کې د ټېټوالي پېيلې (Humility Service Poem): 18

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 18 ټکرکولو مېړانې پېيلې (Courage Conflict Poem): 18
2. 19 د ژوند لارې لوړې ارزو پېيلې (Ambition Career Poem): ..19
2. 20 زړه سوی او ربښتي ټولوالې پېيلې (Mercy Legal System Poem): 20
2. 21 ګور (ليد) او رهبری پېيلې (Vision Leadership Poem):.....21
2. 22 مېلمه پالنې پېيلې (Hospitality Poem): 21
2. 23 ژبی نښتېځونکي پېيلې (Tongue Twisters Poem):............22
2. 24 متل پېيلې (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Poem): 22
2. 25 ورمي پېيلې (Admonition Poem):..................................23
2. 26 لوڅې پېيلې (Nude, Naked, Bare or Sexy Poem): 23

3. ټاټوبي د ساز لوی ربښت...24

4. ټاټوبي د ساز کوشنی بېخليک.....................................24

5. په ټاټوبي کې د ټنګټکور (ساز او اواز، ميوزيک) سبکونه.....27

5. 1 وګړني ټنګټکور (ګړني ساز او اوز، ولسي ټنګټکور، محلي موسيقي، سنتي موسيقي، فلکولوريکه موسيقي، شفاهي موسيقي)........................27

5. 2 سبک Style, Method ,, ډول، سبك، طرز، نومل، بلل، لقب ورکول. قاعده، نظم، ترتيب لار يا طريقه ،، 29

5. 3 مذهبي ساز او اوز (مذهبي ټنګټکور يا مذهبي موسيقي) 30

5. 4 لوديځ ټنګټکور (غربي ساز او اواز يا پاپ موسيقي)....................30

5. 5 ختېځه ټنګټکور (زوړ ټنګټکور، کلاسيک ساز او اواز يا کلاسيکه موسيقي)..31

5. 5. 1 ځای:...32

5. 5. 2 لغمانی راګ:..32

5. 5. 3 د بېلګې په بڼه د پاري ځای (پاري مقام): 33

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. 5. 4 سبتاک (Saptak): 33
5. 5. 5 ,, جيجيونتی: 33
5. 5. 6 ارو: 33
5. 5. 7 امرو: 33
5. 5. 8 راګ يا رګ (Raga): 33
5. 5. 9 پرزه: 34
5. 5. 10 تال (Tala): 34
5. 5. 11 ماتره (Metre): 35
5. 5. 12 تيور يا تيورا (Tivra): 35
5. 5. 13 سور يا سوارا (Swara): 35
5. 5. 14 لی يا لهی: 35

6. ټاټوبي د ټنګټکور الې (وسايل، اسباب)........................... 36

6. 1 تاري (نبغ له لومې او تاره راوتلی غږ اوباسې، زهي، ارشه يي) سازونه: 37

6. 1. 1 رباب : 37

6. 1. 2 تنبور: 40

6. 1. 3 چنګ: 42

6. 1. 4 څلور تاره: 43

6. 1. 5 دمبوره: 44

6. 1. 6 دوې تاره: 45

6. 1. 7 غجکه، چېغکه يا رېچکه: 46

6. 1. 8 سرېنده: 48

6. 1. 9 سرنی: 50

6. 1. 10 شپږتاره: 51

6. 1. 11 بينجو: 52

6. 1. 12 واج (وونز): 54

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 2 د پوکي سازونه (بادي سازونه) 56
6. 2. 1 سورني (سورنا، سورنای): 56
6. 2. 2 تولی (رنګړی، توله، غوږګه، نی یا کړکی) 58
6. 2. 3 ارمونيه، هارمونيه يا باجه: 60
6. 3 د وهلو ساز، ضربه يي ساز (چې اله په لاس يا ضربه وهې خپل غږ اوباسي) 62
6. 3. 1 دايره (ديرا): 62
6. 3. 2 ډول: 63
6. 3. 3 ډولک: 66
6. 3. 4 زنګ (تال): 67
6. 3. 5 اړخبغلی، يوه سره (زېر بغلي): 68
6. 3. 6 تبله (طبله، دوې ګړيه، دوګړې): 69
6. 3. 7 منګی (ګړی): 70
7. يادونه: 71
8. د انځورونو معلومات 72
9. Bibliography ببيلو ګرافي 75

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. د ټاټوبي ټنګټکور او پیبیلې ,, د هېواد ساز، موسیقي، غږ، اواز او شعرونه،، Abode Music and Poems or Country) (Musical Sounds &Poems

د افغانستان ساز یوه ګډ ټکی د لوروینې او غوره اړېکې د تربګنو، ټبرونو او ژبو سره لري، پښتو، دري، ازبیکي، پشه یي، نورستاني، ګوجري، بلوچي او ۲۴ نورې ژبې د ټاټوبي د ساز کښلې بڼه د ژبو لري او د ساز کښلې بڼه (لیکل شوي، متن Text متن: سوره: موضوع، مضمون او درسي کتاب.) اساسي سته رغوي.

زموږ ټاټوبی د ساز بېلا بېل سبکونه او لهجې لري، له لرغونو پښتني وګړني پیبیلو نېولې لکه : لنډۍ ، ټپې، ټېکی، مصری، نیمکی لنډۍ، نیمکی ټپه، نیمکی ټېکۍ، نیمکی مصرۍ، لنډۍ ابزه، ټپه ابزه، ټېکی ابزه، مصری ابزه، انګی، لنډکی، بګتی، کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتی، سپینی (ازادې پیبیلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې څپېزی، څلور څپېزی، پینځه څپېزی، شپږ څپېزی، اووه څپېزی، اته څپېزی، نهه څپېزی، لس څپېزی، هایکویی، پټی (تي خورو اړوندې پیبیلې)، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګی، کښتوزی (سانتۍ)، نامانېزی، زخۍ، بې تولی، تولونجی، نا پښېلیزی، ناپیبیلی او سلسلی. د پښتو ټول ګړني او لیکني پیبیلو ۲۰۰ بېلابېلو کلبونو، له دري غزل او عربي غزل نېولې تر هندي راګونو پورې دود لري.

د ساز ګامونه (موسیقي قدمونه) په لویه کې ډیاټونیک (پرته له میکروټون) څخه دي او تر دې نږدې پېر پورې څو غږګېزه او هارموني لوېدېځه بڼه د افغانستان په موسیقي باندې ډېر تاثیر نه دی اچولی.

1. 1 د افغانستان ټول سازونه تر ډېره اټکله د لنډۍ ، ټپې، ټېکی، مصرۍ په بڼه ویل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تالبانو ترانه (چې تړاک، جګړې، بلواګرئ، سرخندني او ربړوني ته د هڅوني په پار ويل کېږي، پرته له سندرې، پرته له سازه، پرته له ميوزيکه، سويي ټنګټکوره، ترنم او ترانې په بڼه په ستوډيو ګانو کې وايي چې ډېری يې د ټاټوبي دودونو، کلتور او له ټولو اسلامي هېوادونو بېل بېلوالی لري؛ بل لورې ته دا هغه پېيلې نه دي چې ملايانو، مولويانو، خطيبانو، مفتيانو او شيخانو به د ادېنې او اخترونو په خطبه کې په دربځ باندې وايي، يا پر قبر، پر سترو ناستو کې ويلې) او د دري او فارسي ترانه چې ورته (Melody, Song, Chorus) په اېنګلېسي کې واي (,, Melody: خوږه نغمه، غاړه لکه لغمانی، اهنګ، د اوازتيټوالی او لوړوالی.،، ، سندره Song, Carol : د خوشالۍ بدله: تعريف کول: فدا کاري کول: ځاربډل ،، او ,, Chorus: کورس ډله: په ننداره کې هغه ډله چه د نڅا او سندرو له پاره روزل شوې وي، په ګډه سندرې: د سندرې يوه برخه چې په ټاکلې دمه کې ويل کېږي.،،) دومره خوږوالی نه لري.

فاروق افندي د افغانستان ترک اصله موسيقي پيژندونکی په دې باور درلود چې زموږ د سيمې په جغرافيوي پولو کې هېڅ وګړني پېيله (فلکلوريک شعر) او ترانه د لنډيو غوندې د غاړو د پاللو تغزلي غنا او د خپلې د رښتيندويه او هيجان هستونکي ژبې له پلوه دومره اوچت اولوت ځای نه لري.

2.1 ټاټوبي د ټنګټکور ټولې پېيلې د پښتو په لرغوني پېيل مېچه څپېزه خچېزه ټولواله روغ وي:

(چې له څلورګونو څپو څخه به يې يا په هر څلور څپېز کې اوله څپه باندې زورنه وي، يا په هر څلور څپېز کې دوېيمې څپه باندې زورنه وي، يا په هر څلور څپېز کې درېيمې څپه باندې زورنه وي، يا په هر څلور څپېز کې څلورمې څپه باندې زورنه وي) په ستېه روغې دي.

(Tone, Intonation) په هر ډول، غونډله ييز اهنګ چې کښته پورته او يا هوار يون او خوځون وموومي او خبرې او نا خبرې (انشائيه) يا امري غونډلې سره توپير وي، هممهال شعري اهنګ هم دی. ځکه پېيله (شېر، شعر يا اشلوک) هم له غونډلو او له اړوند سره توپير وي، هممهال شعري اهنګ هم دی. ځکه پېيله (شېر، شعر يا اشلوک) هم له غونډلو او له اړوند زورونو او اهنګونو سره تړاو لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او پېبلې ▬▬ 10 چوپړی

خو کله چې پېبله (شېر، شعر یا اشلوک) د موسیقۍ ډګر ته ور ګډېږي، نو بیا یې هغه زورنې (خجونه) او اهنګونه نور له ژبني او پېبله یي (شعري) چار پېریال را وځي او ,, موزیکل،، کېږي. په دې ترځ کې د دغه دواړو توکو نه اهنګونه بلل کېږي: کمزورې زورني ته یې ټیټ اهنګونه وایي او اهنګونو ته یې لوړ اهنګونه او هغه بیا ,, زېر او بمي: Pitch له پر له پسیوالي، ډېر پېښې او د رېږدا له پلوه له پراخوالي څخه منځ ته راځي، هر څومره چې پېښې یا تواتر شمېر زیات وي، غږ همغومره زیر او هر څومره چې لږ وي، غږ همغومره بم اوریدل کېږي.

له بل پلوه که د رېږدا لمن هر څومره پراخه شي، غږ هغومره رسا او هر څومره چې لنډ تنګه شي، غږ هغومره نا رسا اوریدل کېږي.

په دې توګه غږ یا زېر وي یا بم که منځنی، ولېډونکی یا جګېدونکی او داسې نور دي، اهنګ یا Intonation د زېر او بم یو ډول دی، دا مانا کله چې د ګړهار په بهېر یا اوږدوکې د زېر او بمي پراختیا لمن د غونډلې په کچه وي هغه زیر او بمي اهنګ بلل کېږي، اهنګ په پښتو کې ژبني ارزښت لري، د سارې په توګه خبري او ناخبري غونډلې سره توپیر وي، د خبري هغې اهنګ ولېډونکی او د پوښتني هغې جګېدونکی ... . دی،،. غاړې ,, لحنونه،،.

,, غږېز تارونه: د سا (وچې) مرۍ په لوړه برخه کې حنجرې (چنغرک) دواړه دننه دېوالونو ته څلورو یا دوو جوړو مرغېړیو (عضلاتو) ځای نیولی دی چې له ډېرو ارتجاعي او نریو تارو څخه جوړ شوي دي. دغو تارو ته غږېز تارونه وایي، د غږونو د جوړیدو پر وخت سا هوا د حنجرې له تشې نه د غږېزو تارونو له منځه تېرېږي. که د سا هوا د تېرېدو پر وخت چې د غږ زېږ له پاره پر کار ولېږي، غږېز تارونه په عادي بڼه وي، په بله وینا یوه له بله سره لرې وي، هوا له تارونو سره بې که کوم ټکره تېرېږي او تارونه نه رېږدي. نو داسې غږونه منځته راځي چې هېڅ راز بنګهار او موسقیت نه لري، دا راز اوازونو ته ,, ناغږن اوازونه،، وایي. که د غږ د زېږ پر وخت غږېز تارونه سره نږدې راوړل شي، په بله وینا، د حنجرې تشه سره ورشي او د هغو مرغېړي سره راکېښکل شي، په دې توګه سا هوا تارونه پر رېږدا راوړي او داسې غږونه رامنځته کېږي چې بنګهار او موسقیت لري، دا راز اوازونو ته ,, غږن اوزونه ،، وایي. دا چې ټول پښتو خپلواک اوازونه د پیدایښت پر وخت غږېز تارونه رېږدوي، نو له دې کبله ټول غږن او خواږه دي،، (محمد رحیم، ۱۳۴۹ ل، ۵۲ چوپړی)

له دې سره، سره پرته له خبرو او پېبلو یا یوازې د تش ساز په بڼه هم شتون لري لکه (رېپراټور).

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېبله (شېر یا شعر، اشلوک) یوه ځانګړی ځای زموږ د ټاټوبي د ساز په دود کې لري.

2. د پښتو ژبې ټول ګړني او لیکني پېبلې د سکالو له مخې په ۲۶ ډوله دي.

د پښتو ټول ګړني او لیکني پېبلو ۲۰۰ بېلابېلو کلبونو زما په نظریې؛ پېبلې , اشلوک، شېر یا شعر ، د منځپانګې , سکالو، محتوا او موضوع، له مخې شېږ وېشت ۲۶ ډوله دي. لکه:

2. 1 دیني پېبلې (Religion Poem):

په دې ډول پېبلو کې دیني موضوعات، لکه: د الله ,ج، توحید (له شرک او کفر څخه ځان ساتل تر قیامته پورې)، د پیلني سړي (اول سړي، لومړي سړي، ابوالبشر یا حضرت ادم صفی الله) خبرې، پېبلې، کړه وړه، پښتو ژبه یې چې هغه پرې پوهېده، له الله ج څخه یې غوښتنې او په اسلامي نېغه لاره تر پاینۍ سلګۍ پورې ودرېدل، له ۲۲ لویو ګناهونو یا حرامو کارونو نه کول او حلال یا روا کارونو کول، د دین د بزرګانو اقوال او لارښوونې، ژوند پیښې، عبرتناکې کیسې او په دین او مذهب پورې نور اړوند مسایل شامل دي.

2. 2 حماسي یا رزمي پېبلې (Epic Poem):

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د جنګونو، اتلولیو او ملي تاریخي ویاړنو بیان په کې راغلی وي، سکالو یې پر رزم یا د یادویګا (۲۳٤مخ) په خبره پر جنګ جګړې راڅرخي.

2. 3 بډاینې، غنایي یا بزمي پېبیلې (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Stimulating Poem):

غنا په لغت کې سرود، نغمې او ښکلي آواز ته وایي او په ادبي اصطلاح هغه پېبیلې دي چې د پېبیلن او پېبیلنې (شاعر او شاعرې) د احساساتو او عواطفو بیانونکي او څرګندوی وي.
دغه احساسات خامخا د انساني مینې (محبت)، مینه ناك، له مینې ډك، لېوالتیایي (عشقي)، پارونې، رنځونو او کړاوونو څخه متأثر یا اغیزمن شوي وي، د لېوالتیا سندرې دي چې له نیمګړي مینې او وار وار د لیلا او مجلون (لیلي او مجنون)، فرهاد او شیرینۍ سکالو را نغاړي په روان پېر او په ځاني تجربه لړ پام ساتي، سکالو یې پر بزم او یا د یادویګا (۲۳٤مخ) په خبره پر مینه یا لېوالتیا راڅرخي.

2. 4 ښوونېز یا تعلیمي پېبیلې (Academic, Educational Poem):

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې کې هغه پيبلي شامل دي چې د شاعر هدف په کې نوروته د ښوونې، زده کړې، نورو علومو او فنونو ور زده کول وي.

2. 5 مدحي يا ستاين پيبلي (Praise Poem):

په دې ډول پيبلو کې شاعر د خپل ممدوح ستاينه کوي، د هغه اخلاقي ښيګڼې بيانوي او د دنيايي ژوند برياوې او ښکلاوې يې ستايي.

2. 6 انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې پيبلي (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick Poem):

په دې ډول پيبلو کې د تن (فرد) يا ټولنې اخلاقي نيمګړتياوې، ناوړه اعمالو ته د انتقاد ګوته نيول کيږي، مسايل د هجو او يا طنز په ژبه بيانيږي، يوه ډول ټوکيزې پيبلې دي.

2. 7 ويرنه يا مرثيه، ساندې پيبلي (Elegy Poem or Wailings Poem):

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغوي معنا يې پر مړې ستاينې او ژړيدنې دې او په ادبي اصطلاح هغه پيبلې دي چې پيبلنو (شاعرانو) په کې د مړي د نيکيو او ښيګڼو ستاينې کړې وي او هغه پر مړينه يې د خواشينۍ او خفګان څرګندونه کړې وي.

2. 8 مبارکۍ، هر کلي يا د تهنيت پيبلې (Congratulation Poem or Blessed, Happiness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Poem):

د تهنيت لغوي مانا مبارکي او ښه راغلاست ويل دي او په ادبي اصطلاح د پيبلو دا ډول د مرثيې خلاف دی.
پيبلن او پيبلنه (شاعر او شاعره) په پيبله (شېر، شعر، اشلوک) کې د خوښۍ احساس څرګندوي او نوروته د خوښۍ پيغام رسوي.

2. 9 د ګيلو، ګيله منې او شکايتونو پيبلې (Complainant, Complaining Poem or Complaint, Grievance Poem):

په دې پيبلو کې د ژوند له ناوړه او غمناک حالت او د ټولنې ظالم حاکم قدرت نه ګيله او شکايت شوی وي، پيبلن او پيبلنه (شاعر او شاعره) د غسې خپل دردونه او اوزونه څرګندوي او نور پرې خبروي چې اصلي هدف يې له خپل حال نه د نورو خبرول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 10 وړتوب، وصفي پیبلې (Attributive, Qualificative, Adjectival Poem):

په دغه ډول پیبلو کې پیبلن او پیبلنه د خپلې نېغې لیدنې کتنې یا باورې اوریدنې له مخې د اشخاصو، طبیعي منظرو د کال د فصلونو او نورو شیانو ظاهري صفات شرح کوي او کله، کله بیا د خپل تخیلي ځواک په ملتیا معنوي اوباطني نړۍ ته داخلیږي او د افرادو روحي او عاطفي ځانګړني تشریح کوي.

2. 11 هېوادپالنې پیبلې (Country Raising Poem):

په دغه ډول پیبلو کې د هېواد پالنې، وطن هسکولو او ټاټوبي (پورته کولو، جګول پرمخ بیول، ژوند کول، تیارول، روزل، برابرول، سرشته کول، اېشول، ابادول، جوړول، ودانول، راټولول، مړول، څرګندول، اعتراف کول، ډېرول، زیاتول، پرسیدل، پای ته رسول، سرته رسول، تمامول، بشپړول) په اړه سپړنه شوي وي. پیبلن او پیلنه په پیبله کې د دښن لمسون نه منلو، خپلې خاورې ته د لېوالتیا په لوړ حس کتلو ځانګیرنې سپېنې ته راوباسي.

2. 12 دوستي باور کولو پیبلې (Trust Friendship Poem):

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه ډول پېيلو کې د دوستي (ياري، ملګري او يارنې) باورکولو (ويساکول، اعتبار کول: اسره کول، هيله کول، تکيه کول، اعتماد کول، توکل کول: عقيده لرل، اميد کول. باور، ويسا: باوري، اعتباري: ذمه وار مقام، مسئول مقام: څوکيدار، څوکۍ والا: امانت، وديعه، سپارنه، امانتي پانګه: د نرخونو د کنټرول موسسې.) په اړه سپړنه شوي وي.
پېيلن او پېلنه په پېيله کې ځان کم راوستو، خبرې منلو(فرمان برداري، حکم منلو)، ملګري ماتولو، بې پامه (بې پروا، بې لحاظ)، پېښه، په کومه بڼه تاسو باور تعريف کوئ؟، تر ټولو ډېر باوري تن ستاسو په ژوند کې څوک دی؟، په کومه بڼه په چار ده چې دوستي وکوئ؟، تاسو د تل پاتي باور او يارنې له پاره غوره کړنې کوئ؟ ولې او ولې نه؟، تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې باوري ملګري مو د وړتياوي کوم پوړونه پوره کړي؟، تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې خپله مګري مو ومنئ ؟ ستاسو په ژوند کې کوم تن يا تنه شتون لري چې هره خبره يې ومنئ؟ په ورته بڼه پوښتنېزه غونډلې او د ياراني باور لوړ حس ځانګېرنې سپېنې ته راوباسي.

.2 13 ځيرکې پېيلې (Intelligence Poem):

د وی يا ويکيي له پامه د پوهې، خبرتيا، استخباريه، ځانګړيو خدمتونو پېيلو ته وايي. او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: په کې د دښن شته، د جګړې کرښې شاته د ځواک کچه مندلو، پټې موخې، د غوله ونې شفرونه او سګنالونه، کاږه وګړي او هاميانی، ټاکلی وګړي رښت، د غلې کړنو ګور ټولوالې کړه وړه بوړېدلې وي.

.2 14 پوهګړي پېيلې (Intellectual Poem):

د وی يا ويکيي له پامه هوښيارې، عاقلې، روښان فکره پېيلو ته وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په اصطلاح کې هغه پیبیلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي:
په کې د لوړو لوروینو، غوره پېژند، سویې کمعقلي، سویې جهالت، سویې پوچې عقیدې (سویې موهوماتو، سویې موهوم پرستي، سویې خرافاتو) او په لوړه علمي ژمنې بوربېدلي وي.

2. 15 کورنۍ ته د غاړې ایښودنې پیبیلې :(Submission Family Poem)

د وی یا ویکیي له پامه کهول ته د سپارنې (تسلیمېدنې، اطاعت، وړاندېز) پیبیلو ته وایې.
او په اصطلاح کې هغه پیبیلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي:
چې پیبیلن یا پیبیلنه په پیبیله کې پوښتې چې غاړه ایښودنه څه ده؟، یوه بېلګه یې وړاندې کړئ، په کوم پېر کې چې غاړه ایښودنه شتون و نه لري، پایله (نتیجه، پای، غوره والی او توپیر) یې څه ده؟، په کومه بڼه پام کوئ چې پلار ته اړیینه ده ځواب ویونکی د هغه زوزان وي چې سراښتوب (بخل، حرص) او درناوی نه کوونکی وي؟ او د روزنې غوره کړه وړه وندي کوي.

2. 16 ورکړې د ډالۍ ورکولو پیبیلې (Generosity :Gift-Giving Poem)

د وی یا ویکیي له پامه په سخاوت (بې کبري، فراخوالي، فیاضي) د ډالیو ورکولو پیبیلو ته وایې.
او په اصطلاح کې هغه پیبیلو دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي:
چې پیبیلن یا پیبیلنه په پیبیله کې پوښتې چې ورکړې څه دی؟، هغه ډالۍ سپینې ته را وباسئ چې ترټولو غوره مو په ژوند کې کوم تن ته ورکړې وي، تاسو په کومه بڼه حس کوه په کوم پېر کې مو چې ډالۍ ورکوله؟، تر اوسه مو لېست جوړ کړی چې پلار، مور، ورور او خور ته څه او څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړين دي، دا اړتيا مو ولې غوره کړه، او په څو هاميانيو ورته ډالۍ پېرودئ؟ په سختۍ کې مو چاته ډالۍ ورکړې؟، غوره جوړه د ژوند کومه ډالۍ غوره کوي؟، غوره سخاوت، او د بې کبري غوره کړه وړه وندي کوي.

2. 17 دندې کې د ټېټوالي پېيلې (Humility Service Poem):

د وی یا ويکيي له پامه په خدمت، کار، نوکري، وظيفه، ماموريت، د لښ خدمت کې د ټيټ والي، سپکوالي، تواضع پېيلو ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونيږي: چې پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې د غورې دندې او غوره کړو وړو، ښه سلوکو، بې لوره لوروينو، په اتلولۍ د دندې سرته رسولو، په سرلوړۍ د ټاټوبي سپارل شوي هره دنده بشپړولو او په ټوله کې د لوی کور په لوی ليد د دندې کړه وړه وندي کوي.

2. 18 ټکرکولو مېړانې پېيلې (Courage Conflict Poem):

د وی یا ويکيي له پامه د ټکر خوړلو همت، مخالفت کولو زړور توب، تصادم کولو همت، په زوره په بل شي سره نښتلو زړور توب، لګېدلو مېړانې، مخالفت همت، اخ او ډب مېړانې، لګېدنې زړور توب او نښتې زړور توب پېيلو ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونيږي: چې پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې پوښتې چې په روان پېر کې ستا او د بل تن ترمنځ په زوره په بل شي سره نښتل په څه دي؟، تاسو دغه حالت ته په کومه بڼه ځواب ورکوئ، خپل د لګېدلو باندې چې تاسو ځواب ورکړی دی؛ خوښ يئ پرې او که نه؛ په بېله بڼه غواړئ چې ځواب ورکړئ؟، که

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل تن له ورته مخالفت سره مخ شي تاسو څه پام کوئ چي د هغوی مخالفت به په کومه ډول وي؟، د همت يا زړورتوب په اړه غوره کړه وړه وندي کوي.

2. 19 د ژوند لارې لوړې ارزو پېيلې (Ambition :Career Poem)

د وی يا ويکيي له پامه د مسلك حرص، حرفې جاطلبي، د ژوند لارې لوړې ارزو، پرمختګ (په ژوند کې منډې، کار کې بېړې) داعيې پېيلو ته وايې.
او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چي دننه نی سکالو يې داسي رونېږي:
چي پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې پوښتې چي کله تاسو کوشنی وئ، څه شئ تاسو غوښتل چي شئ په راتلونکي پېر کې؟ ولې؟ ورسته مو خپلې غوښتنې څخه وګرځيدئ؟، د لوړې ارزو ګټې په څه کې دي او تاونونه يې څه دي؟، تاسو په روان پېر کې په څه مشغول يئ چي په سمون يې خپلې موخې ترلاسه کوئ؟ تاسو داسې پام کوئ چي ستاسو لوړې ارزو پای ته نه رسيږي؟ ولې؟ او ولي نه؟، تاسو لوړې ارزو لرئ چي د يوه استازي يا فلمي ستوري په شان شتمن تن ووسئ نه لکه يوه اېنجينېر تن په شان چي هېڅ سرغندوی (مشهور)، بډايه او سوکاله نه وي خو ټول ژوند يې د نورو وګړو يا د ټولګټې هوساينې، ګټنې او مرستې له پاره په کار کړ کړی وي، تاسو تل څه شئ غواړئ چي ترلاسه يې کړئ؟ تاسو ترسره کړي دي تراوسه؟ تاسو په کومه بڼه د بريالیتوب مېچه کوئ؟، تاسو لوړې ارزولرونکي يئ؟ ستاسو نوموړی حرص د دې سبب شوی دی چي د ژوند غوره برخه مو له پامه لوېدلې وي؟ تاسو څه شی کولی شئ چي ډېر يا لږ لوړ ارزو لرونکی دي وګڼل شئ له خپلو څه رنګوالي څخه؟، د مسلك حرص، حرفې جاطلبي، په ژوند کې منډې او کار کې بېړې داعيې وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 20 زړه سوی او ربښتي ټولوالي پېيلې (Mercy :Legal System Poem)

د وی یا ویکیي له پامه زړه سوی او ربښتي ټولوالې (رحم او قانوني سیستم، مهرباني او حقوقی ټولوالې، شرعي ټولوالې) پېيلو ته وايې.
او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونيږي: چې پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې پوښتې چې کله مو داسې کار کړی دی چې اوس پوی شوئ چې داسې کار مې بايد نه وی کړی؟، تر اوڅه پورې دې داسې پرېکړې پايله ترلاسه کړي ده چې تورن ګڼل شوی يې او يا کوم تن در ته بخښنه يا زړه سوی درباندې کړی وي؟، د پرېکړه کوونکي (قاضي) کړه څه ډول وي؟، د پرېکړه کونکي او زړه سوي کوونکي ترمنځ بېل والی څه دی؟، وګړي دي پېرېکړې وکړي او که زړه سوی چې کله کوم تن په لوی تور تورن وي؟، دودېز، ټاټوبي او پېنی وال ربښت لوړ حس د ترې او پرېکړې هر تن ډک وي؟، ستاسو پور په وګړو باندې د پرېکړې او زړه سوي په ډول چې ماليه نه پرې کوي، وژنې، د تمځي د څراغونو نه درناوی، پر ناموس وار، له هتې د خوړو غلا، د نشه يې توکو پلور تورونو په کومه بڼه کړ کيږئ؟، تاسو تر ډېره پرېکړه کونکی او که رحم کوونکی تن يئ او ولې تاسو پام کوئ چې داسې تن يئ؟، تاسو د خپلو وګړو په منځ کې د پرېکړې او زړه سوي په ډول ترمنځ تله او پرتلنه په څه ډول کوئ؟، د بڼه سلوک برابری (پای ته نږدې: د ځانمنيتوب ښکاروندي ځان پالني؛ پای ته ډير نږدي: قانوني ښکاروندی؛ پای: مسلکي کړني ښکاروندی؛ له پای وړاندې: ربښتينوالی ښکاروندی) کوي، ځيني شيان کيدی شي چې قانوني وي، خو سوی سم يا ناسم به وي (بڼه سلوکو پوهه)، ځيني شيان کيدی شي چې سم وي (بڼه سلوکو پوهه) خو سوی قانوني يا بي قانونه به) وي او په کې د عفوي، زړه سوي، رحم، مهربانۍ، قانوني، ربښتي، حقوقي، شرعي ټولوالي بوږېدلي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 21 ګور (لید) او رهبرۍ پېيلې (Vision :Leadership Poem)

د ویې یا ویکيپي له پامه په خیال کې راوستل او مشرۍ، (لیدل او زعیمي، تصور کول او رهبرۍ، په خیال کې راتلل او لاربښوونکي، خیالي منظره او مشرۍ، خیال او رهبرۍ، بصیرت او رهبرۍ، باصره او زعیمي، منظره او زعیمي، د باصري حس او رهبرۍ) پېيلو ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن یا پېيلنه په پېيله کې پوښتي چې هغه کوم رهبر دی چې تاسو ورته د میني او شاباسي په نظر ورته ګورئ؟ ولې دوی ته د میني او شاباسي په نظر ګورئ؟، کوم څه رنګوالی تاسو په ښه رهبر کې وینئ؟ پرته له مشرئ څخه په ټاټوبي کې ګډوډي، بشپېره بې نظمي او انارشیزم یا ځانځاني (بې رښتي، بې حکومتي) ته لاره پرانستل کيږي؟، مشر (رهبر) د لیدلو (بصیرت، تصور کول، په خیال کې راتلل)، قضاوت (نظریه، اټکل، د تشخیص قوه) او د ښې راتلونکې په هېله (د ښه ژوندانه په هېله) درې غوره ځانګېرنې لري؟، رهبري پر دې پوهېږي چې راتلونکی بل کوم کار وکړي؛ پوهېږي چې دا ولې غوره دی او پوهېږي چې په لاس کې لرلو اسانتیاوو زېرمو څخه ګټنې راوباسي؟، کومې پرېوتلې (واقعه، دروغ) مخې ته دي، دا څلور اړخه لرې لکه څنګه چې دننۍ اړخ لري؟، په هرو پېچلو خنډونو کې اسانتیاوي پلټي، خو په هرو اسنتیاوو کې خنډونه نه پلټي!؟، لیکونکی څه شی په ډاګه کوي چې درې غوره ځانګېرنې د مشر څه دي؟، د کښونکي کښلې چې وړاندې کوي دا د هر وګړي لید دی د یوه ښه رهبر له پاره، تاسو ورسره دامنئ او که نه يې منئ، ولې؟ او ولې نه؟، په پېنۍ واله سپمه کې ګټور مشر په کومه ډول تشریح کوئ؟ او وند د رهبرۍ په کې بورېدلې وي.

2. 22 مېلمه پالنې پېيلې (Hospitality Poem):

د ویې یا ویکيپي له پامه مېلمه پالنې او مېلمه پاله پېيلو ته وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په اصطلاح کې هغه پېیلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په پېیله کې د مېلمنو غوره پالنه، مېلمنو درناوی، د پښتون پښت (نسب) پخت پخلی، لېوالي او لېوال ته د غوره خوړو پخول، پخلنځي کې په زړه پورې خوړو، دمې ځای کې غوښو او مېلې ځای کې د شپنوسیخان پخول، پتولی (مېزپوښي، دسترخوان) تیارول، خوړل او څښل وندي کوي.

2. 23 ژبې نښتېځونکي پېیلې (Tongue Twisters :Poem)

د وی یا ویکیي له پامه ژبه بندېدونکي، وینا بوړبوکي غولی، وینا سبک چورلونکي، ژبې ګډوونکي پېیلو ته وایې.
او په اصطلاح کې هغه پېیلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په پېیله کې ډېر ژبه څرخوونکي غبرګلړونه، ډېر ژبه تاوونکي غبرګې پښېلې او ژبه نښتېځونکي غونډلې، غونډ او ویکیي وندي کوي.

2. 24 متل پېیلې (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Poem):

د وی یا ویکیي له متل، مقوله، کره وینا مثال او نمونه یې پېیلو ته وایې.
او په اصطلاح کې هغه پېیلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په پېیله کې متل، مقوله، کره وینا مثال؛ تشبیه (ورته والی)؛ هغه لنډه کیسه چې د اخلاقو درس ورکوي؛ عبرت؛ نمونه، موډل، کاپي، سر مشق، ورته (مشابه) ، جوړښت، رغښت، هغه کره وینا مثال چې پېیلن یا پېیلنه یې له مخې پېیله کاږې، هغه سړی یا ښځه چې انځورګر یې له مخې څیره کاږي، اصطلاح، لهجه او د افادې خاص ډول وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 25 ورمي پېبلې (Admonition Poem):

د ویَ یا ویکیپي له پامه نصیحتي، مصلحتي، مشوریي او ورمي پېبلو ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه پېبلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي:
چې پېبلن یا پېبلنه په پېبله کې نصیحت، سلا، مشوره خبرتیا، لارښوونه، د خبرونو راپور (د جمع په حالت کې) او ورمونه وندي کوي.

2. 26 لوڅې پېبلې (Nude, Naked, Bare or Sexy Poem):

د ویَ یا ویکیپي له پامه لوڅې، لغړې، بربنډې، سیکسي، کونیَ، پوچې او بې ختو پېبلو ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه پېبلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي:
چې پېبلن یا پېبلنه په پېبله کې جنسي، نر توب یا ښځتوب شهوت، شهواني غریزه، بې جامو، لوڅې، لغړې، بربنډې، څرګندې، ایستلې (لکه توره له تیکي څخه)، تش لاسي (بې وسیلې)، بې زیرمې، شړیدلې (لکه کالې)، خوارې، تشې، بې ډوله، ساده، بربنډول، لغړول او تشول وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. ټاټوبي د ساز لوی رښت

د ټاټوبي ساز په بېلا بېل سبکونه او لهجې کې سندرغاړو (ټنګټکوري، موسيقارو، سازيانو، شاعرانو يا هنرمندانو) ته سرغنويتوب ورکړی دی چې له کرښو او پولو (سرحدونو) څخه ور تېر شوي دي او د وګړو په زړونو کې يې ځای موندلی دی، له شپېتمه لېږدېزه لسېزه، افغانستان په دننه ني توتريخوالي کې ګېر و، له دې مخې د ټاټوبي بډايه ساز پاتېشونی (ميراث) چورلک (شپېلک، سګنال) په نشت شو، و ځپل شو او يوازې د باندنيو ځواکونو له لاسه ټپتې کچې ته ورسېده.

پلازمېنه کابل چې د دودونو زړه يا مرکز يا کلتوري او فرهنګي مرکز د افغانستان دی، د ساز (موسيقي) له دګره هم، د لغمان ساز يې د زړه برخه، پکتيا ساز يې متې، د بلخ ساز يې زېرمه، د کندهار يې مستي او د هرات ساز يې دوديز (سنتي) دی. چې بل لورې ته د ننګرهار ساز يې د هندي ساز پوله، د بلخ ساز يې د روسيې ساز پوله او هرات ساز يې د ايران ساز پوله او ژی دي او ډېر نږدېوالی سره لري.

4. ټاټوبي د ساز کوشنی بېخليک

په ټاټوبي کې د ساز لړی د ارياني پېر څخه پيل کېږي، چې د ريګويدا ويدي سندرې، د اوستا ګاتا سندرې چې د هندوکش غرونو په لمنو کې د مسو پېژندلو لړی يا په پيل پېر کې ۳۰۰۰ مخ زېږدي څخه تر ۵۵۰ مخ زېږدي پورې د هخامنشيانو

(هه ښه منشيانو) وکمنی پورې ښه څرک درلود، چې نوموړي ساز د يوه کورس په بڼه يا ټولو سره په ګډه يوه اواز په ريتم باندې ويل کېدلې.

د مسلمانانو يا عربانو له راتللو ورسته ۲۲ لېږدېز کې د ټاټوبي په لرو پرتو او کلو او بانډو کې په يوه، يوه تن (بې جوړې) سندرې ويلې او په نيم مړي په بڼه پاتېشوني وو، د سامانيانو ۸۱۹ زېږدی يا ۱۴۴۱ لېږدی)، ګورګينيانو (۱۰۸۵ ل زېږدي يا ۱۷۰۷ لېږدي) او تيمور شاه دوراني (په ۱۱۷۰ زېږدي پورې په ۱۷۹۲ لېږدې) په واکمنۍ کې ساز په دربار کې دود شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې ▬■ 25 چوپړی

د اپنګلپسانو په واکمنۍ کې په نولسمه پېړۍ په دننه ني او باندنيو ښځړو او جګړو کې له اپنګلپسانو سره د ټاټوبي ساز او اوز ته د پرمختګ او روزنې ته پېر برابره نه وو، نوموړي هنر په ټول ګډونه ناستو کې او رسمې بلنو د ټاټوبي کې په ډېره کچه پيرودونکي نه درلودل او سندرغاړې چې په ټېټې سطحه د ټولنې په منځ کې ځای درلوده، په همغه پېر کې هم د ساز او اواز خپل مزل وهه.

امير شېرعلي خان په دوپيمه دورې وکمنۍ ۱۲۵۸ لېږدي (۱۸۷۹ زېږدي) کې د لومړي ځل له پاره له هندوستان څخه افغانستان ته د هندي ساز او اوز ماهرين راوستل، او هغوی ته يې د خواجه خوردک يا خرابات په سېمه کې هستوګنځي ودان کړل، دوی يوازې د امير دربار ته د ساز او اوز له پاره رابلل شوي وو، او په پيل کې يې همداسې کړني کولې، لږ لږ د نومړو د ساز مخه لورا لور خوره شوه او د وخت په تېرېدلو سره يې په ټولنه کې ځای ومنده، په دې بڼه چې د هندي ساز څپه دلته نوی پل کېښنو د، او ژور اثر يې د ټاټوبي په وګړني نيم مړي ساز و ښېنده، او په دې کې د لږ بدلون او اوډون جوګه هم شو، او د پرمختګ لوری يې نومړي هنر ته برابر کړه.

له دې لورې څخه نوموړو هندي ساز هندي پښت په ټاټوبي کې د ژوندګړو په بڼه ځان و منه، او زامن يې د دې ټاټوبي د ملي هنرمندانو ځای خپل کړه، د ټاټوبي د ساز او اوز د پرمختګ له پاره خپل ژوند وقف کړه، د نوموړو اوستادانو يوه غوره لاسته راوړنه دا وه چې دوباره برابرول د وګړي پيېلو، د افغانستان محلي سندرې يې په هندي کالب کې ځای پر ځای کړي، چې نوموړې وګړني پيېلو له ورکېدو او له منځه تللو څخه وژغورل شوې او د ټاټوبي په رسمې او ټول ګډونه ناستو کې ځای و مونده، د نوموړو اوستادانو بل خدمت د افغانستان ساز ته دا وو چې ښوونه او روزنه د ساز يې زلميانو، نيمچه زلميانو او کوشنيانو ته په ښوونځيو کې ورکوله، د ساز نوموړی دود خپرول په علمي بڼه په ټاټوبي کې ګټور تمام شو، چې يو له هغه سندر غاړو څخه سرغندوی خراباتي و، چې د ساز نوموړی تخنيک له خرابات څخه را و باسي او د ټاټوبي په مرکز يې واړوي غلام حسين اوستاد و، او لومړی افغان اوستاد قربان علي نومېده چې د اوستاد قاسم د محمد نبي (اوستاد نتو) لاربښود و.

د غازې امان الله خان په واکمنۍ ۱۹۱۹ زېږدي څخه تر ۱۹۲۹ زېږدي کې ساز او اواز پرمختګ و کړه، او د خرابات ښوونې له مرکز څخه ښونيز او روزنيز علمي او اکيډميک ځايونه جوړکړل شول چې په کې د لويديځ سازونو غږول هم په کې ښول کېدل، دولت د لنډ پېر له پاره په ښوونځيو کې کورسونه د ساز او اواز چمتو کول، چې يوه له

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې ▬■ 26 چـوپـړی

دغو کسانو څخه چې په نوموړې لار یې خدمت و کړه اوستاد فرخ افندي و چې له ترکي څخه افغانستان ته رابلل شوی و، چې اوستاد قاسم، اوستاد غلام محسین، اوستاد نبی ګل او اوستاد محسن سراهنګ له سرغندوو سندرغاړو اوستادانو څخه ګڼل کېدل.

چې ورسته له ۱۳۵۰ لېږدېزې لسېزې څخه ورسته ساز او اواز د ټاټوبي په ټولنه کې ښه ځای پیدا کړه، له سیاسي بدلون څخه ورسته په افغانستان کې ساز او اواز په کابل ښار کې په غوره ښه پرمختګ و کړه، په هغه وخت کې د نطیر هنري ډله، انسامبل د مېرمنو ډله، د ساز او اوز وړیا کورسونه، د موسیقۍ (ساز او اواز) ښونځي او پوهنځي، ښکلي هنرونه بنسټ کېښودل شو، بل لورې ته په ټول افغانستان کې ناوړه سیاست او جګړې د ساز او اواز له پاره مخه ډب کړه، اوستاد احمد ظاهر یې په سر و وپشته او ژوند یې ترې واخسته د لویې لارې سالنګو کې، خان قره باغی یې په سر و وپشته او ژوند یې ترې واخسته د کابل منډه یې په منځ کې، عبدالله کندهاری یې ژوندی ترشګو لاندې کړه او بیا یې و وپشته او ژوند یې ترې واخسته، سرغندوي سندر غاړې لکه بخت زمینه د مزایل مرمۍ په سې و ترل شوه، او له هغې ورسته د ملا محمد عمر په وخت کې ساز او اواز حرام و ګڼل شول، ډولونه او د ډمتوب اسباب په دار وځړول شو او په اور وسځیدل.

بل لورې ته چېرې چې نوموړي روزنه، پالنه لېدلې وه او چېرې یې چې ژوند کوو او چېرې چې مړ شو هلته ټنګټکور په درځ کې روان وو.

د حامد کرزې د واکمنۍ پر پېر ۲۰۰۲ زېږدي کې دولت هڅه و کړه چې ساز او اواز (موسیقي) دوباره د پخوا په ښه ورغوي او کړني یې په ښې ښه پرمخ ځي د جمهوریت تر پایه پورې یا ۱۴۰۰ لېږدي پورې په همدې کال یې په وړي میاشت د ملا هیبت الله په دوران کې یې مخه ډب شوه، او له افغانستانه بیا ساز او اواز ګاونډیانو ته کډه و کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. په ټاټوبي کې د ټنګټکور (ساز او اواز، ميوزيک) سبکونه

په ټوله کې د ټاټوبي ساز او اواز سبکونه په څلور ډولونه دي، لکه :.

لومړی ډله: وګړي ټنګټکور (ساز او اوز، محلي موسيقي، سنتي موسيقي، فلکولوريکه موسيقي)، دوېيمه ډله: مذهبي ټنګټکور (مذهبي ساز او اوز يا مذهبي موسيقي)، درېيمه ډله: پاپ ټنګټکور (پاپ ساز او اوز، پاپ موسيقي، لوېديځه ساز او اوز) او څلورمه ډله: ختيځ ټنګټکور (ختيځ ساز او اوز، کلاسيکه موسيقي).

5. 1 وګړني ټنګټکور (ګړني ساز او اوز، ولسي ټنګټکور، محلي موسيقي، سنتي موسيقي، فلکولوريکه موسيقي، شفاهي موسيقي)

هغه ساز او اواز ته وايي چې د افغانستان د سيمو، کلو او بانډو څخه ټوکېدلي وي، د هغه سيمو، کلو او بانډو دي چې ډېرې سرغندوي وي لکه: هارمونيک يا څوغږه وېستل د نورستان سبک (کانتيوا سبک)، لنډۍ، ټپه، ټيکی او مصری لغمانی سبک، چارباغی سبک، د لمپاکا نيمکی، پام او سورکي سبک، د ختيځ داستان سبک، چهاربيته ننګرهاري سبک، پکتيا سبک، غزني سبک، بوستي سبک، د پښتون پښت کليوالي سبک، قطغني سبک، بدخشي سبک، هراتي سبک، لوګري سبک، خراباتي سبک، هزاره ګي سبک، ازبېکي سبک، ترکمني سبک، پشه يي (دره يي) سبک، بلوڅي سبک او پنجشيري قرصک (چک، چک) سبک.

د وګړني ساز او اواز يا محلي موسيقي سرغندوی سندرغاړی اوستاد ګل محمد ګلکی (لغماني سبک) کې يې ۸۰ کاله د افغانستان موسيقۍ ته خدمت کړی دی، چې غوره لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصری، لنډۍ اېزې يې ويلې دي، په اووه ۷ کلنۍ کې يې چې پلار مړ شو په همغه (۱۲۹۰ زېږدي) کال نومړي د خپل کلي شپون سره شپون شو او ځانته يې تولۍ اخستي وه اوزېښن کې او د امير حبيب الله خان په واکمنۍ کې لغمان ته راغی، رمه يې پېوله

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې ▬■ 28 چـوپـړی

په تولی کې يې سندرې ويلې، يوه ورځ عبدالحنان ورته وويل راځه دا پېيلې مه وايه زما دغه پېيلې و وايه په کې.

له ځان سره يې خپلې مدرسې خواکې ورته درس وايه، په دې پېړ کې عبدالحنان۲۳ کلن و، همغه وه چې د درس په خوند پوی شو، شپنې يې پرېښوده او مدرسه يې شروع کړه په لوست او ليک پوی شو، له اړخبغلې (يوه سره، زېربغلي درې ژبې ويکی) سره به يې پېيلې چې توتي ورته يوه سره وهله ده به سندرې ويلې ورته د زيارت کلي کې په نومورې سبک کې، له لېوالتيا يې د امير حبيب الله په پېړ کې له هندو ترکانې چې ارمونيې جوړولې ترکانې هم کوله او ارمونيې يې جوړولې.

اوستاد ګل محمد ګلکی چې تخلص يې شېرزاد و، د محمد خيلو ټبر دی، د نور محمد زوی ۱۲۸۳ لېږدي کې زو کړه شوی و او ۸۹ کاله يې عمر درلوده، په ازبين کې زو کړه شوی وو د ۱۲۹۰ لېږدي (۱۹۱۲ زيږدي) کې لغمان ته راغلو، په چلمتيو کې يې پيژند پانه واخسته او د همدې کلي ژوند ګړ و.

ځلنی ورځ يې د شپې په ۳:۰۰ بجې د سلواغې (دلوې) مياشت، ديارلس سوه او دوه اوياوم ۱۳ / ۱۱/ ۱۳۷۲ لېږدي (۰۴/۰۳/ ۱۹۹۴ زيږدي) کې يې له دې فاني نړۍ سترګې پټې کړي. له کډوالۍ ځخه چې راستون شو نو د ننګرهار بېهسودو ولسوالۍ کې پاتې شو او په اومه بياله سېمه کې د شهېدانو په ادېره کې خاورو ته د هغه ځای د وګړو په غوښتنه وسپارل شوو. ,, کورنی ته يې بېسوديانو مشرانو ويل چې مړی ځوک بل ځای ته نه وړي، لغمان ته يې مه وړئ او همدلته يې خاور ته وسپارئ، موږ هم د مشرانو درناوي او غوښتنې په پارهمدلته وسپاره، د رحمت الله د لور لورې مسې د خولې يې او د درېيمې مېرمنې له خولې يې،، په تېوله کې ګل محمد ګلکي دوې ورورنه او دوې خوېندې درلودلې.

ځلور زامن يې درلودل او لس لورګاني يې درلودلې، ځوار لس سره ايل يې وو، له درې مېرومنو ځخه، چې پيلنی ميرمن يې اغلې بېګم جانه نومېده يوه زوی ښاغلی اوستاد پينده محمد پينده او لور يې اغلې زينب ترې زو کړه شوي وو، له دوېيمې مېرمنې ځخه چې اغلې عالم نومېده دوې لورګانې او يوه الک ترې زو کړه شوي وو او له درېيمې ميرمن يې ,, اغلې شيرين تاج د عبدالذاهد لور د الېشنګ کلي ژوندګړې چې اوس ۷۹ کاله

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې د عمر کچه ده ،، چې ترې اووه لورګاني، دوې زامن شاغا او رحمت ګل زو کړه شوي دي.

5. 2 سبک Style, Method ،، ډول، سبك، طرز، نومل، بلل، لقب ورکول. قاعده، نظم، ترتيب لار، طريقه ،،

د وګړني ساز سرغندوی سندرغاړی اوستاد ملاجان ملګی دی په لغماني سبک کې، ګل زمان اوستاد دی په پکتياوال سبک کې، اوستاد فيض محمد پنانا په دره يي سبک کې، محمد چوباش دی په ازبېکي سبک کې، سرغندوی سندرغاړی صفدر توکلي دی په هزاره ګي سبک کې، اوستاد بېلتون دی په لوګري سبک کې، ناوک هروي دی په هراتي سبک کې، بازګل بدخشي دی په بدخشي سبک کې، طلا محمد تخاري په فلک سبک کې، نجم الدين ماما (تغه) دی په فرخاري فلک سبک کې او بنګيچه تاشقرغاني دی په قيصاري سبک کې.

په روغه بڼه د هندي ساز او ورپه سې د لويديځ ساز د لسزېزي په پايل کې د ټاټوبي په وګړني ساز ډېر اثر پرېښوده، چې د دې نويو سبکونو د يوه ځای کولو او خپرولو واک او اختيار د افغانستان ملي راډيو تلويزيون سره وو، وګړني ساز يې له ورکېدو سره غاړه غړی کړه. د اړتيا په پېر دوی کولی شوی چې وګړني ساز ځيني سندرې په نوي ساز کې او په نوي کالبونو کې خوندي کړي چې په راتلونکي پېر کې له پامه و نه وېستل شي. چې ډېر لږ نوم وړی کار د اوستاد قاسم له لورې رغول شوي او دوباره ويل شوي دي، لکه:

استا برو، نازي جان!، شا کاکو جان. له د په سې اوستاد محمد حسين سراهنګ د شمالي ځيني کوشنۍ برخې، اوستاد عبدالوهاب مددي د لوديځ هرات ځيني کوشنۍ برخې، اوستاد محمد صاديق فطرت ناشناس د پښتو ځيني کوشنۍ برخې ويلې دي او په نومورې لار يې لږ مزل وهلی دی. اوستاد پينده محمد منګل ځيني سندرې دوباره ويلې په نوي او مدرنه بڼه چې د ډېريو وګړو په زړه پورې شوي دي، عارف کيهان څو داني بدخشانۍ وګړني سندرې دوباره نوي کړي دي چې په شمال کې د ډېريو وګړو په زړه پورې شوي دي، نومورې کړنه د ځوانو سندرغاړو له لورې هم ډېره ګټه وره شوي ده لکه د احمد ظاهر، فرهاد دريا، داود سرخوش چې لږې وګړني سندرې يې په لوېديځ ساز يا ټنګټکور کې ويلې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. 3 مذهبي ساز او اوز (مذهبي ټنګټکور یا مذهبي موسيقي)

نوموړی بنه ټنګټکور د اسلامي ارشادات د نعتونه و یونکو له لورې او د صوفيانو او قوالي سبک شاعرانو له لورې منځ ته راغلی دی، چې په اوس، اوس خپل لورې ځوکې ته رسپدلی هم دی.

د نوموړي سبک سکالو د الله العظيم ستاينه، توحيد او رسالت يادونه، په اسلام تر قيامته ودرېدنه، په نېغه لاره تر اورستی سا تلنې، د محمد رسول الله حبيب الله ستاينه او د څلورو ملګرو يادونه او ستاينه يې کوي. د نوموړي سبک ځيني پېيلې تر لسو پېره يا ساعته پورې اوږدېږي، ۳ څخه تر ۱۰ پورې يې مل سندربول په ګډه ملتيا کوي، د نوموړي ساز او اوز یا مذهبي ټنګټکور په درې بڼه سبکونه لري، لکه د چشتيه سبک، روضه يي (مناره يي) سبک او نوايي سبک دی. د نعتونو، دوه بېزو، بوللو او ستاينو پېيلو ټنګټکور اوډون (کمپوز) له پخواني پېر څخه شتون لري.

په ځيني پېر کې نعتونه و یونکي ځيني لهجې او په کې دېره وي او یا يې ترې لرې کوي. چې سرغندوی نعتونه و یونکی په پلازمېنه کابل کې او د افغانستان په ملي راډيو تلويزيون کې سيد فخر الدين اغا دی.

5. 4 لوديځ ټنګټکور (غربي ساز او اواز یا پاپ موسيقي)

نوی سبک دی چې ډېر اورېدونکي لري، نومړی سبک د افغانستان راډيو او تلويزيون د بنسټ ايښودلو پېر کې په ۱۲۹۹ لېږدي (۱۹۲۱ زېږدي) کې زو کړه شو، نوموړی ټنګټکور د لويديځ ساز او اواز توکو او اسبابو ټاټوبي ته له راوړلو ورسته ډېر دود وموند، په لويه کې له ۱۳۱۸ لېږدي (۱۹۴۰ زېږدي) څخه ورسته ځوانی ته ورسېده، د ټاټوبي په ملي راډيو تلويزيون کې نوموړي سندرغاړي په اماتور (مينه ناك، له مينې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډك، سویې مسلکي، عدم کسبي، غیر حرفه اي) باندې پېژني او نوموړی سبک په اماتوري (مینه ناك، له مینې ډك) باندې پېژندل کیږي.

چې تر ټولو سرغندوی او سرلاری یې احمد ظاهر دی، ورپه سې احمد ولي، اوستاد پینده محمد منګل، ظاهر هویدا، اوستاد زلاند، اوستاد داود وزیري، محمد صادیق فطرت (پټ نوم , مستعار نوم ، یې ,, ناشناس ،،)، اوستاده مېرمن مهوش، مېرمن پرستو، مېرمن قمرګله، مېرمن بختزمېنه، مېرمن زرڅانګه، مېرمن ژیلا، مېرمن ښنا پېرۍ نغمه، عارف کیهان، رحیم مهر یار، طاهر شباب، جواد غازیار، اوستاد زاخېل، اوستاد مددي، شادکام، فرید، مېرمن وجیهه رستګار، فرهاد دریا، احسان امان، صدیق شباب، طاهر شباب، لطیف ننګرهاری، احمد ولي او داسې په سې نور دي، چې د افغانستان پیلنۍ پاپ سندر غاړې اغلې مېرمن پروین او دوېیمه یې ازاده دي، درېیمه یې ښاپېرۍ نغمه ده.

5 .5 ختېځه ټنګټکور (زوړ ټنګټکور، کلاسیک ساز او اواز یا کلاسیکه موسیقي)

نومړي ټنګټکور د دري غزل او تراني په بڼه او هندي راګ (نر) یا راګني (ښځه) ویل کیږي، د ټاټوبي سرغندوی سندر غاړی د کلاسیک ټنګټکور اوستاد محمد حسین سر اهنګ دی، ورپه سې اوستاد قاسم، اوستاد اولمیر، رحیم بخش، اوستاد مهوش، چې د ډېریو افغانانو ورسره مینه ده او لېوال یې دي.

په ختېځه ټنګټکور کې څو سوه ځایونه ځای لري، هر ځای (مقام) یې یوه یا څوداني راګ او راګنۍ لري، ځینې له نوموړو راګونو څخه بې مانا پېیلي دي، په یوه راګ کې ټول اوازونه او غږونه چې سندرغاړی او باسي ډېر په منظم بڼه او زړه راښکونکي وي. کوشنۍ برخې یا پرزې چې اوازیان وایي په ټولو ټنګټکور اوډونونو (کمپوزنو) کې ځانمنۍ ځای نېسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5 .5 .1   څای:

[مقام، ترانګتوک، خوږه نغمه، غاړه (لکه لغمانی، پکتیایي غرنۍ او تیرايي)، اهنګ]:

په لوېديځ ساز کې د ميلوډي (Melody) په نوم باندې يادېږي. منظم او خواږه اوزونه د پيانو له ۱۲ پنځي (طبيعي) پردو او د ارمونيې (هارمونيه، باجې) له ۵ پېنځو پردو څخه را وځي.

5 .5 .2   لغمانی راګ:

غږول له لوړ څخه د ځوړ په لور يا بم څخه زيل په لور.

راګ دی : لا- له- لا- لا- له- لا- لاله- لــــــله- لــــــله - له.

La- Lha- La - La - Lha- La - Lha - LhaLa- LahLha- LahLha -) (Lha.

له لرغون پېر څخه لغمانی راګ په لرغون ټنګټکور کې شتون لري، د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ پاينۍ مسرې په کچه يې د څپو ګڼه ده، د زورنې يا خج يې په څلورمه، اتمه او او دولسمه څپه دی، او په پاينۍ څپه کې يې ترنګټوک په ځوړ دی. د ټنګټکور په هره اله کې چې نوموړی راګ پوښ کړې، خوږ د مستۍ ساز زو کړه کوي. په بله مانا چې رباب په لغماني راګ غوره سر برابر وي، همداسې، ډول، سرنۍ، او هرمونيه. په هر کچه چې ډېر مزل په نومړو الو کې و وهې په همغه اندازه غوره خوږ ساز برابر وي. او پېيلې په کې په پياوړي سور کې ځای پرځای کېږي.

بل لورې ته يو لرغون افسانوي او تاريخي نکل دی، چې د لغماني او شيطان سره د سفر پلې مزل و له کابل لغمان ته تللو، دواړو سره و ويل چې دواړه به په دې سره روغې ته راشو، چې ته خپلې سندرې و وايه زه به دې په اوږو وړم تر هغو چې دې سندرې خلاصې شي، بيا به زه خپلې سندرې وايم تر هغو چې زما سندرې خلصې شي په اوږو به مې وړې، دواړو سره ومنله، لومړی وار شيطان واخستو او د لغماني په اوږه سپور شوي ښې ډېرې سندرې يې و ويلې لږ مزل يې کړی و خلاص شو، نه شيطان يې له اوږې کوز شو او لغمانی يې په اوږه سپور شو همدا لغمانی راګ: لا- له- لا- لا- له- لا- لاله- لــــــله- لــــــله – يې ورته شرو کړه، وار، وار يې تکرارې وايه، چې باديښ ته ورسيده، ور ته يې و ويلې سندره دې خلاصه نه شو، لغماني ورته و ويل تر اوسه خو يې دا سروکی نه دی خلاص شوی، زغم کوه، نو هغه ترې ځان ترای تم کړه د مهترلام د شيطان تمځي غونډۍ کې. چې شيطان ګمک غونډۍ هم ورته وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5 .5 .3 د بېلګې په بڼه د پارې ځای (پارې مقام):

سا ـ ني ـ ده ـ پا ـ ما ـ ګا ـ ري ـ سا ,, Sa-Ni-Dha-Pa-Ma-Ga-Re-Sa ټول نر دي، يانې له سا نه تر سا (Sa تر Sa) پورې سپېڼې پردې دي.

5 .5 .4 سبټاک (Saptak):

د ۱۲ اوازونو يا غږونو مجموعه ده، له بم سا (ډو، Do) سا لوړ څخه نېولې تر سا (ډو، Do) ځوړ پورې، په ارمونيه کې درې سبټاک شتون لري، او په پيانو کې له ۶- ۷ پورې سبټاک شتون لري.

5 .5 .5 ,, جيجيونتي:

د موسيقي د کماچ ټاټ يو راګ دی، رکهب يې بادي دی په دوو ګندهارو(کومل ، تيور) او دوو نکهار وويل کيږي، ارو، امرو.

5 .5 .6 ارو:

غږول له لوړ څخه د ځوړ په لور يا بم څخه زيل په لور.

ارو راګ دی : سا- ده- ده- ګي- ده- ما- نا- ده- په- ده- ګي- ما- پا- ني- سا. (Sa-
(Dha- Dha- Gi - Dha- Ma- Na- Dha- Pa- Dha- Gi- Ma - Pa- Ni-Sa

5 .5 .7 امرو:

غږول له ځوړ څخه د لوړ په لور، يا له زيل څخه د بم صوت يا غږ يا د غور اواز په لور.

امرو راګ دی: سا- نا- ده- پا- ما- ري- ګا- ده – ني- سا- ني- سا- ري- ګا- دي- سا (Sa-Na-Dha-Pa-Ma- Re- Ga- Dha- Ni- Sa - Ni- Sa-Re-Ga-Di-Sa) ،،(
صفي الله، ۱۳۸۸ ليږدی، ۷۶، ۳۸۹ او ۳۹۰ چوپړی)

5 .5 .8 راګ يا رګ (Raga):

په يوه ځای يا مقام يا ترنګتوک کې د غږونو د ځېرو کيلي (کونجي، چابي) ته ويل کيږي، په ټوله کې راګونه په لاندې بڼه وېشل کيږي، بيروي، ګولا بيروي، کستوري، پاړي، کليان، همن کليان، بيوپلاسي، اساوري، بهرامي، بهلاول، سرنګ، تلنګ، ګنداره او نېشاپوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي. په يوه ځای يا مقام کې موږ کولی شو چې په ميليادونو کمپوزونه جوړ کړو خو په ختيځه ټنګټکور يا کلاسيکه هندي موسيقي کې هر مقام ځانته يوه راګ او ځوداني راګني لري.

يوه سندرغاړی چې وغواړي غوره سندره و وايي او په ټنګټکور غوره پوی شي له ټولو نه وړاندې ورته اړينه ده چې د هر ځای راګونه ښه برابر او ډولي په تال او نرمۍ سره و وايي، د ارو او امرو باندې غوره تراڼ کولی وشي چې له يوې ټېټې پردې څخه د لوړې پردې په لور او له لوړې پردې څخه ټېټې پردې په لور په کومه ښه لاړ شي، په رښت کې راګ هغه کيلی ده چې يو سندرغاړی پوګړی او خوږ غږی کوي.

دانو له دې سره توپير لري چې د راګونو د ويلو په پير کې د انسانانو په تن باندې تاثير کوي.

د ببلګې په ښه بيروي راګ، پاړي او کاستوري د ورځې د ودونو او ناستو کې ويل کېږي، او اساوري راګ د شپې له ۲ بجو ورسته ويل کېږي، راګونه په فصلونو، د اوريدونکو د عمر په کچې، او د هغوی د ډول اورېدونکو تر يوه ټاکلي واټن پورې اړه لري، د پسرلې، دوبې، منې، ژمې، الوتلو، کېناستلو، تللو، تراڼ، برېد، تړاک، حملې، جرګې، تړې، پرېکړې، ورم، لارښونې، ځغاستې، سياليو، رهبرۍ، بيدارولو، خوبولو، هوساينې، ارامولو، سهار، غرمه، ماذيګر، ماښام، نېمې شپې سازونه تر خپل منځ توپير لري.

ډېری ايراني او عربي کمپوزونه چې سرې اند او وند کوي د انسانانو له فريادونو، زګېرويو، کړېکو او ژړا څرګندول سپېنې ته راوباسي په اساوري او بهال بهلاول راګونو باندې روغې کړې وي، نومورې راګونه يوازې او يوازې په شپه کې ويل کېږي.

5. 5. 9 پرزه:

د راګ او يوه کمپوز په منځ کې ښوونې ته پرزه وايي.

5. 5. 10 تال (Tala):

د دوې ګړيو يا طبلې وهل په برياليی ښه چې له ترنګتوک (اهنګ اواز) سره موازې وي او اورېدونکي ارامه وساتي ورته تال وايي، که چېرې دوې ګړيووالا يا ډولچي او يا نغارو والا د وهلو په دوران کې غلت شي د بې تال (بې لهي) باندې يادېږي. په ټاټوبي کې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر تالونه دي او ترې ګڼتي اخستل کيږي په دې بنه دي: ۱۶ تين تاله، ۵ ګېده ماتره ، ۷ دادره ماتره ، ګست تاله ماتره او يوه تاله بڼه شتون لري.

هر يو تال يوه لا ياني پنځي (طبيعي) دوې لا يا تېز حالت لري. يوه تال څوبڼې يا ماترې لري، په دې اخېر پېر کې وګړو درې لا او يوه تال وپېژنده چې ډېر ګړندی او تېز منډه لري.

5 .5 .11 ماتره (Metre):

د تال هر وهل (ضربه، ډب) ته يوه ماتره وايي.

5 .5 .12 ټيور يا ټيورا (Tivra):

د هندوستان د ټنګټيکور په پېښويه کې شتون لري، چې پېنځم سورونه ترې کموي، Sol يا Pa او پيلنی Sa يا Do د نيم سوري رښت ګڼي، يا د نيم سوری رښت دی. په همدې ستېه له ټولو ۱۲ سرونو څخه په يوه سيټاک يا اوکټيو (Octave) کې پېنځه سوره ټيورا (Tivra) درانه يا ثقيل دي او پېنځه نور سورونه کومل (Komal) يا نرم يا خفيف دي او دوه پاتې سورونه يا نوټ خپلواک دي. بل لورې ته په لويديځه ټنګټيکور کې په دې بڼه شتون نه لري.

5 .5 .13 سور يا سوارا (Swara):

سم برابر يا منظم ويلو ته چې په زړه پورې وي ورته سوارا يا سور وايي. ياني که کوم سندرغاړی چې تال نه شي د ساز سره برابر او ورته وغږول شي او غږ روغ او منظم وباسي ورته سور ويل کيږي.

5 .5 .14 لی يا لهی:

سندر غاړی چې د دوبګړيو په تال يا (د طبلې، ډول او ډرم) او يا د نغارې په تال روغ، منظم او مساوي و وايي په لی (لهي) سندرغاړی ورته وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. ټاټوبي د ټنګټکور الې (وسایل، اسباب)

د افغانستان ملي ساز د رباب غږ دی، چې له تاري (نبغ له لومې او تاره راوتلی غږ اوباسي، زهي، ارشه يي) سازونو له بنې ښخه دی، لنډ لاستی لري، چې په ګوتو او یا په شړانګوشته، پترې یا کمانه باندې وهل کیږي، چې د زهي سازونو له ډلې ښخه نور اسباب هم شتون لري لکه اوږده لاستي لرونکي تنبور، دوې تاره، درې تاره، دمبوره، او په پرتو بنه الې يې چې زهي ساز کوي سرنده، غجکه او بېنجو دي. ,, تنبور، دوتار، د ننګرهار رباب، ۱۴ سېمه هراتي یوازې او یوازې هغه سازونه دي چې ننه نی افغانستان پورې اړه لري. د افغانستان اصلي سازونه په لاندې بڼه دي: ،، د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لیږدی، ۱۰۷ چوپړی)، (عبدالوهاب، لیږدی، چوپړی)، (لویس دوپري، ۲۰۰۲ زیږدی، چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 1 تاري (نيغ له لومې او تاره راوتلی غږ اوباسې، زهي، ارشه يي) سازونه:

6. 1. 1 رباب :

له ډېرو پخوانيو تاري سازونو له ډلې څخه دی چې لېندۍ بڼه شتون لري، او افغانستان د ټنګټکور لرغوني سرغندوي اله ده، نوموړی ساز له عود (بربط) څخه پاتې دی، د څېړۍ، شهوې، غوځ او توت له لرګي څخه جوړېږي، کوشنی غاړه لري، او په لاندې برخه کې يې نس (کاسه) ده چې د څېرلي، اوزې، پسه او يا د مرغومي او کبلۍ پوستکي باندې پوخل شوی دی، لنډ رباب ۹۲ سانتي متره اوږدوالی لري چې ټول ټال ۲۱ تارونه لري، رباب ځوارلس پردې لري او درې ميلوډي تارونه، او ځو دانې د بم تارونه لري، او ځوداني د مرسته کوونکي د غږېزه تارونه (سمپاتيک يا خپل سره اواز وېستنه) لري. سيمپاتيک تارونه غږ او کرېکه د غږونو ورکوي (لکه چې په نس کې يې دننه کومه کوټه د ژغهارې شتون لری چې خوږ غږ په خپل سر خپروي).

د نوموړي الې د وهلو چل په دې بڼه دی چې وهونکی نس يې د درې څنډې په بڼه باندې دی چې د لاس او ګوتو په حرکت سره په تارونو باندې له بره څخه لاندې لورې ته وهل کيږي، او بل لاس چې غاړه يې پرې نېولې ده، د نس له پاسه چې کوم پوستکی دی يو وهونکي غږ د ساز توليد وي.

ترټولو کوشني او لنډ تارونه چې د رباب په اړخ يا بغل کې شتون لري، ورته مرستندويه تارونه د ساز هم وايو چې د سيني له پاره يې چې وتلې ځای دی (په اړخ لور کې پورته لورې د ساز کې شتون لري) تو شوی دی، چې ځان ته په ځانمني بڼه ووهل شي، په نومړي کرنلار نوموړي سيمونه د بم غږ توليد وي، چې په ځانګړې ډېر کې يې غږولو ته الوتنې او الوتلو (پرنده کاري) باندې هم يادوي، چې په دې بڼه وهلو سره ربابي ترلي او خوا پرخوا بېلا بېل ريتمونه توليد وي، څېړنې دا سپيني ته را اوباسي چې نوموړي ځانګړي هندسي ډولونه او ډيزاينونه ګډې اړيکي سره لري، او تر ډېره پورې د اسلامي هنر پورې اړه لري، په لوی کور يا ټاټوبي کې درې بڼه ربابونه شتون لري، پيلنی بڼه يې د بم رباب په نوم سرغندوي ده چې لوی رباب هم ورته وايي، دوهيمه بڼه يې منځنی رباب دی او پاينی يې کوشنی رباب يا زېرچه دی. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (جان بيلي، ۱۳۷۳ لېږدی، ۱۰ چوپړی)، (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۰۷ څخه تر ۱۰۷چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ :- د رباب انځور (# ۱ انځور)

۲ :- رباب د ښاپ، ځنډی او نس انځور (# ۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳:- د کابل پوهنتون د هنرونو او ادبیاتو پوهنځۍ زده کړیالۍ فضیله ضمیر انځور (# ۳ انځور)

۴:- د کابل سرينا هوټل د ټنګټکور ډله چې منځ کې ربابي له رباب سره، ښې اړخ ته يې تنبورچي له تنبور سره او ګسټ اړخ ته يې تبله چي له تبله سره انځور (# ۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

2 .1 .6 تنبور:

یوه له زهي (ارشه یي، نبغ له لومې او تاره راوتلی غږ) سازونو له بنې ځخه دی چې لرګی یې د توت له ونې ځخه جوړیږي، چې اوږد والی یې ۱،۲ یوه عشاریه دوې متره دی، تنبور دوې اصلي او ۱۵ فرعي تارونه (سیمونه) لري، چې ۲۷ اووه وېشت پردې لري، تارونه یې د لاستي له پورتنۍ برخې او له ګېډې (نس، کاسې، خېټې) ځخه یې تېر شوي دي، چې د لاس د ګوتو په وهلو سره خپل غږ یا اواز اوباسي او د ټاټوبي په ډېرو سېمو کې یې له اواز ځخه ګټنې اخستل کیږي. د لیکوال ژباړه (نصر الدین، ۱۳۸۳ لیږدی، ۱۴۵ چوپړی)

۵:- د تنبور انځور (# ۵ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶:- کابل د هنرونو ستر ښوونځي ښوونکې او د زده کوونکو انځور (# ۶ انځور)

۷:- د کابل د هنرونو ستر ښوونځي زده کوونکو انځور (# ۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

3.1.6 چنګ:

يو کوشنی اوسپنېزه ساز دی چې د مخکېني غاښونو نېولو باندې نېول کېږي چې په يوه لاس باندې يې ټينګ نېولې وي او د بل لاس ګوتو په ژۍ وهلو سره خپل غږ يا اواز اوباسي. په همغه پېر کې اړين بايد سا و وېستل شي، د دې له پاره چې د اوازونو کنټرول او څارنه د اواز زير او بم يا ځوړ او لوړ د چنګ د خولې په هواوېچه کېږي چې په دوامداره توږه له خولې څخه راوځي، په لويه کې لېوالي انجونې او زلمي او مسلکي هنرمندان (حرفه يي هنرمندان) يې د افغانستان شمال او سويل لوري ته ترې ډېره ګټنه اخلي. د ليکوال ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ ليږدی، ۱۳۲چوپړی)

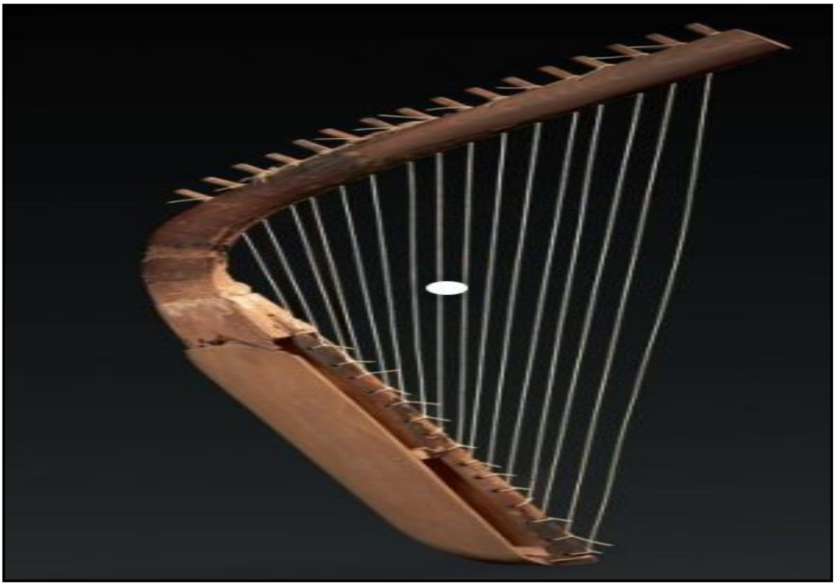

۸:- د چنګ انځور (# ۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

4 .1 .6 څلور تاره:

په کومه بڼه چې له تاري اسبابو يادونه و شوه لکه تنبور او رباب چې څلور او يا ډېر تارونه لري ترې يادونه شوي، په ټوله مانا هره يوه غوټه د څلورو تارونو او څلوره تاره ځانته يو ستاين لري او يوه ساز يې ګڼو، هره اله چې څلور تاره ولري کولی شو چې پر څلور تاره يې ونومه وو، نوموړی ساز چې له خپل غږ څخه يې چې لري له نورو ټولو وسايلو سره چې وګړني ټنګټوکور د افغانستان کې شتون لري سره بېلوالی د خپل لري، په تار او څلورتاره او شپږ تاره سره شتون لري. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لیږدی، ۱۲۸چوپړی)

۹:- د څلور تاره انځور (# ۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

5 .1 .6 دمبوره:

سرغندوي اله د افغانستان د ساز ده چې په تاري بڼه شتون لري او دوې ليلوني يا نايلوني تارونه لري. نومور ساز (اوسپنيز تاره، پرته له سيمي تاره) وي، له دوې برخو څخه جوړه شوي وي، لاستی يې (ستونی) او ګېډه يې (کاسه، خېټه ،نس) چې د اوازونو د زورنې له پاره جوړ شوي دي، نومړی ساز او ګوټکونه يې د توت له لرګي څخه جوړ شوي دي، د کاسې پرمخ څو دانې سوري دي چې د اوازونو يا ساز ترې راوځي د درې څنډې په بڼه يا يوه څنډي په بڼه سوري کيږي. اوږدوالی يې ۷۰ سانتي مترو څخه تر ۱۰۰ سانتي مترو پوري دی. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زيږدی، د اي ټمبونی يا افنډيکس اي چوپړی)

۱۰:- د دمبورې انځورونه (# ۱۰ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6 .1 .6 دوېِ تاره:

یوه تاري ساز دی چې د توت له لرګي څخه جوړېږي، ۱۲۰ یوسلو شل سانتي، یا یوه مېتر او شل سانتي اوږدوالی لري، د لاس ګوتو نوکانو باندې وهل کېږي، په پیلنیو پېر کې نوموړي تارونه د ځېرلي، اوزې، پسه او یا د مرغومي او کبلی له کلمو یې جوړ وو، چې د پېر په تېرېدو سره ورسته، ورسته یې لړ بدلون و موند چې اوس یوه اصلي ، ۱۳ فرعي تارونه لري او ۱۹ پردې لري، چې د افغانستان شمال او سویل لوري ته ترې ډېره ګټنه اخلي چې په هراتی دوې تاره، ترکمنی دوې تاره، ازبېکی دوې تاره باندې سرغندوي دي.
د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدین، ۱۳۸۳ لیږدی، ۱۲۱او ۱۲۲چوپړی)

۱۱ :- د دوې تاره انځور (# ۱۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 1. 7 غجکه، چېغکه يا رېچکه:

له تاره جوړه په پره تو بنه ده چې د ايراني لندی بڼه يا کمانچه سره ورته والی لري، چې دوې تاره د سيم يا د لومي لري، او لاستی يې استوانه يې دی، او د سر برخه کې يې دوې پېچې بنه لرګين ميخونه ځای پرځای شوي دي، کاسه يې يا نس يې ګرد دی او د توت او شهوې لرګي څخه جوړېږي چې د اوزې په پوستکي باندې پوخل شوي وي. لاستی يې بيا د چينار له لرګي څخه جوړېږي، د غجکې د غږولو له پاره بايد غجکه په ولاړې ودرول شي يا عمودي او په لاستي (ارشه) باندې وهل کېږي، په ټوله کې د غجکې اوږدوالی ۸۷ سانتي متره وي. د ليکونکي دېرونه او ژباړه (لويس دوپري، ۲۰۰۲ زېږدی، د اي ټمبونی يا افنديکس اي چوپړی)

۱۲:- د غجکې، چېغکې يا رېچکې انځور (# ۱۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳ :- امين غجکماری چېغکه يا رېچکه يې له مومن غوړيو له ټيم څخه جوړ کړې او وهې يې او کاکړی غاړې ورسره وايې له څو تنو مجاهدينو ملګرو سره يې انځور (# ۱۳ انځور)

۱۴ :- د محلي سندرغاړي فلک بدخشاني غجکماری چې ښې لورې ته يې په ديوال ننګرهاری لنډي رباب ودرولی او کيڼ لاسته يې په ديوال بدخشانی دمبوره ودرولې انځور يې ليکوال پرې کړی (# ۱۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

8.1.6 سرېنده:

له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري چې د توت له لرګي څخه جوړېږي، او نس يې د اوزې په پوستکي باندې پوخل کېږي، اوږدوالی يې ۶۵ سانتي متره وي، په لاستي یا کوشنۍ لینډۍ باندې غږول کېږي، درې اصلي تارونه لري او ۱۷ فرعي تارونه لري چې ټول شل تاره اوسپنيز یا مساله يې تارونو لري، سرېنده پردې نه لري، د ټاټوبي په سویل ختیځه سیمه کې ډېره غږول کېږي. د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدین، ۱۳۸۳ لیږدی، ۱۳۲چوپړی)

۱۵:- د سرېندې یا څرېندې ډولونو انځور (# ۱۵ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶ :- د ټاټوبي د ټنګټکور الې چې په منځ کې يې سرېنده ده، ښي اړخ ته يې يو رباب او دوې رنګړی (تولۍ) ايښښي دي او کيڼ لورې ته يې درې تاره ايښښی دی، د ټاټوبي لرغون ټنګټکور توکو انځور (# ۱۶ انځور)

۱۷ :- د ټاټوبي بلوڅي ټنګټکور کې د ديرا او سرېنده سره ګډ انځور (# ۱۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

9.1.6 سرنی:

له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري، د نورستان واماى سېمې پورې اړه لري، د غږوركونكي نس يې د چنګ په بڼه دی، چې د توت، څېړی، شهوې له لرګي څخه جوړيږي، او نس يې د اوزې، كبلی، څېرلي يا مږ په پوستكي باندې پوخل كيږي، او د الي سر يې تور غوځاني (قهويي) رنګ لري، د نوموړې الي سورې يوه دانه يوه دانه او درې كونجي دي. غاړه (لاستی) او د سر ميخ يې لرګين پيچ په بڼه دی، دواړه اړخه يې همغه لرګی دی، چې نس يې ترې جوړ شوی دی چې توګلی يې دی منځ يې، دوې تارونه يې سره تو كړل شوي دي، د سر په برخه كې د دوې وو لرګين پيچي ګوټكونو په بڼه كلك شوي دي، نوموړي تارونه چې په اصل كې لوړ تارونه دي چې په دوې برخو وېشل شوي دي، د ساز له ستونې څخه چې ۱،۵ يوه عشاريه پينځه سانتي ځای لري تېرېږي، د نوموړي ساز د غږولو له پاره په ولاړه باندې ودرول كيږي او او د ګسمتي ګوتو په نوكانو باندې وهل كيږي او ضربه پرې راځي. د سرني اوږدوالی يې ۵۹ سانتي متره او لوړوالی يې ۱۰ سانتي متره دی. د ليكونكي ډېرونه او ژباړه (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زېږدی، د اي ټمبونی يا افنديكس اي چوپړی)

۱۸ :- سرنی د نورستان واماى سېمې پورې اړه لري، د سرنی انځور (# ۱۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 1. 10 شپږتاره:

له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري، لس تاره (سيمه)، ۴ تاره يې شريکه او ۶ تاره يې مرستندويه تارونه دي، له دوې برخو څخه جوړ شوی دی، يوه برخه يې نس چې د توت لرګي څخه جوړيږي او دوېيمه برخه يې لاستی دی چې د چينار له لرګي څخه جوړيږي، د نس پرمخ يې د اوزې پوستکی کش کيږي، نومړی ساز د وهونکي (مضراب، زخمه) په ضربه باندې وهل کيږي، د يوه نارمال شپږ تاره اوږدوالی ۷۵ سانتي متره وي.

۱۹:- د شپږتاره انځور (# ۱۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 1. 11 بينجو:

بينجو له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري، له هندي اله ده چاپانۍ يې هم ګڼو له ۱۰۰ کلونو څخه په لغمان کې ترې ځوانان په ښاديو او ناستو کې ګټنې اخلې، د دې سېمې ترکاڼانو به د توت لرګي، شوې لرګي، مزې او نکلي تارونو او ښنو څخه رغولې، په مزراب سره غږول کيږي د بينجوماري ګوتي تارونو او فريټونو ته لاس نه ورکوي، او دا عمل د ښونو يا ګوتو او فلزي تيغونو سره ترسره کيږي. بينجو اوږد جيوميټريک غږ بکس لري، د کمې ژورې سره، په کې د لرګيو تخته شتون لري، په دې تخته کې والټ نصب شوی. دا آله 6 chords، 6 chords او 3 لړځېدنې لري. د بينجو دوه اصلي تارونه، يعنې دريم او څلورم تارونه، د اصلي فريټبورډ څخه تيرېږي. نور دوې لړځېدنې په لومړي او شپږم وروستني chords پورې اړه لري، دويمه او پنځمه chords لړځېدنې نه لري. د بينجو فلزي پردې پوازې دريم او څلورم تار لمس کوي، پاتې تارونه په آزاده توګه کارول کيږي. د وسيلې په تخته کې د لرګيو يوه اوږده ټوټه د پردې او اصلي لړځېدنې له پاره د اډې په توګه شتون لري، په دې بيس کې، چې د بينجو لاستي دی، پردې د پتلي فلزي تيغونو په شکل کې ايښودل شوي. د ريزونټينګ بکس کې د لرګيو ساتونکی هم شتون لري چې لاندې يې تنۍ يا ګوتې نصب شوي. د هر رنځ له پاره يو ګوتې شتون لري چې د بينجوماري د چپ لاس ګوتې ورسره اړيکه لري. د لوبغاړي کيڼ لاس لاندې د ښونو ځای د پيانو ښتو ځای ته ورته دی.

د بينجو پرده د ثابتو فلزي پتريو يا پردې په نصبولو سره د تيمبورين کروميټ غږونه جوړ وي. نږدې معاينه ښيي چې د پردې په نصبولو کې د دقيقيت نشتوالي يا د موسيقۍ د لاسوهنې له امله، د دې وسيلې لخوا توليد شوي غږونه اکثرا د تيمبورين د کروماتيک پيچ وقفو سره په بشپړه توګه ورته والی نه لري. بينجو د نرم پلاستيک څخه جوړ شوي مالټ سره وهل کيږي، ترڅو مالټ تقريبا د ټولو تارونو سره په تماس کې وي. د بينجو د ځانګړي جوړښت له امله، دا وسيله د ښي لاس فعاليت پراخه تخنيکونه نه لري. په دې آله کې د ښي لاس تر ټولو مهم تخنيکونه موزاراب، موزاراب شا، رز او دوراب دي. د کيڼ لاس ټولې پنځه ګوتې د بينجو د تڼيو يا ګوتو د نيولو له پاره کارول کيږي.

نن ورځ، د ټاټوبي سرغندوی بينجوماری طاووس د ملاجان ملاګي وراره او اېنځری اوستاد په ټولو سيمو کې، په ځانګړې توګه په ښارونو کې، بينجو د الېنګار د موسيقۍ په مختلفو نمونو کې کارول کيږي، په ځانګړې توګه په لنډۍ، ټپې، ټپکۍ او مصرۍ سندرو په ترسره کولو کې. بينجو په ټاټوبي کې د نورو عامو سازونو تر څنګ د ټاټوبي موسيقۍ په ډلو کې غږول کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰:- د بینجو انځور (# ۲۰ انځور)

۲۱:- لغمان د محلي سندرغاړو د پرې شوې شيبې له بينجو، منګي او چيلمچي سره انځور (# ۲۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 1. 12 واج (وونز):

له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري، د لغمان درو او په نورستان کې پيدا کيږي، د ليندۍ په بڼه ډول لري، له چنګ سر نږدې والی لري، له څلورو کلمه يي تارونو لري، او په وړينه ټوکر باندې چې د لرګينه لندی باندې ټينګ تړي، او نږ غوځاني يا قهوي رنګ لري، د دې له پاره چې غوره انګ ولري، لندی يې په منځ د نس کې په دوې برخو وېشلې ده د اېنګلېسي 8 عدد په ډول، لندی په دوې ځاينو کې د حيواناتو په پوستکي په مزو باندې يې د نس له پاسه ټينګوي، پورتنی برخه د نس د اوزې په پوستکي باندې پوخل کيږي چې اواز يا غږ له تارونو څخه لاندېنی نس ته ولېږدوي، د واج غږ (Tuning) او درې مزله انګ (Tritone) دی: CDEF (د لويي ډوپري له خولې).

د واج اوږدوالی ۴۷ سانتي متره وي، لوړوالی يې ۳۵ سانتي متره وي، وهونکی ليندۍ يې هم له ورته لرګي څخه جوړ وي، او وهونکي ليندۍ په تړل شوي کولمه باندې په ساز اوړي. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زيږدی، د اي ټمبونی يا افنډيکس اي چوپړی)

۲۲:- د واج (وونز) انځور (# ۲۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۳:- کانتيوا او د نورستانی مېرمنو د ګډې نڅا انځور ,, پيرو مرنډي، ايټاليا وی دره ګرځندوی په کافرستان کې، د انسان پېژندنې دوره او د توکم پېژندنې موزيم ټولونه، ۱۰ څپره، د نڅا تيارول ،، (پيرو مرنډي، ۱۹۶۸ زېږدی، ۱۴۱ چوپړی) (# ۲۳ انځور)

۲۴:- نورستانيانو د ګډې نڅا انځور (# ۲۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 2 د پوکي سازونه (بادي سازونه)

6. 2. 1 سورني (سورنا، سورنای):

د پوکي سازونه دي، او د هندي شمابه په بڼه دی، د شهوې له لرګي څخه جوړېږي، د سورني اوږدوالی ۴۰ سانتي متره وي، ژبی لري چې له کړکي څخه جوړ شوی وي، سورنی اووه سوري لري، يوازېنی لرغونی ساز دی چې په ټول ټاټوبي کې يوازې د فني هنرمندانو يا کسبګرو(نايبو، خليفګانو چې د هر ټبر او قوم دي، ځانته يې خپله کسب او پېشه ګرځولې وي) له لوري غږول کېږي، او ډېری له ډول سره ګډ وهل کېږي، نوموړي ساز نه په ټول افغانستان کې بلکې په ايران او ترکي هېواد ته يې هم لاره ومندله، سورني والا او ډول والا يا سورنيچي او ډولچي په لويه کې په ودونو کې، ترو کې، انشر، سياليو، جرګو، ښه راغلاست، نخښنه وپشتونکو، اس ځغله ونکو، نېزه وهونکو، مذهبي اخترونو، دودېزو مېلو، لوبغالو په کونجونو، غېږو، وزلوبو، او ټولګټه ودانيو په رسی پرې کونه او بنسټ اېښودني، لوړ پوړو ودانيو په ودانولو، د سرکونو په رغولو، د ژورو کوهيو او د اوبو ويالو په کېندلو په بشپړولو او پټی بياتې کولو په دوران کې غږول کېږي.

ډولچيان او سورنيچيان د يوه ټبر پورې اړه نه لري، د دوی جوړه د ټاټوبي په هره سېمه کې مندل کېږي، يواځينی توپير چې د ډولچيانو او سورنيچيانو له نورو هنرمندانو د ټنګټکور سره لري هغه په دې کې دی چې په ټولو اسانتياوو د ټنګټکور کې لېواله او فني کسان ومومئ، يوازې ډولچيانو او سورنيچيانو دي چې فني يا حرفه يي نه دي بلکې د يو ميراث په بڼه له لرغون پېره ورته د کسب په بڼه پاتې دی. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ ليږدی، ۱۴۳چوپړی)

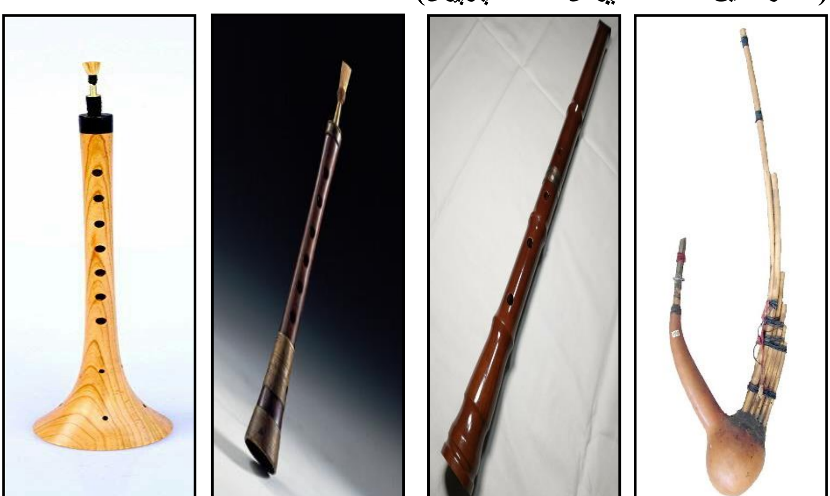

۲۵:- د دبه نی (دبني سورنی) يا د سرني ډولونو انځور (# ۲۵ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۶:- د سورنی او ډول انځور د هوټل په واده کې له سورنیچي او ډولچي سره.
(# ۲۶ انځور)

۲۷:- سورنی (سورنا، سورنای) شریف خان خوستي د ټنګټکور الې لکه سورنی باجې، ډولک او ډول انځور (# ۲۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

2.2.6 رنګړی (تولی، توله، غوړګه، کړکی یا نی)

د ټاټوبي لرغونې د ټنګټکور اله ده، چې له پېړيو پېړيو را په دېخوا په بېلا بېلو بڼه جوړه شوي ده او په ټاټوبي کې هم لرغونې پېخليک لري، په کومه بڼه يې چې نوم دی، ترې ښکاره ده چې له کړکي يا غوړګې څخه جوړېږي، او په بېلابېلو اوږدوالي موندل کېږي، عربانو هم په ورته بڼه د پوکي ساز در لوده چې د تولی په ډول و دوی ورته قصابه ويل، او نيمګړی ساز يې درلوده چې ورسته يې خپل ځای کړکي ته پرېښوده، تولی تر ټولو پنځي ساز د انسان دی، چې ورته د شپون غږ هم وايي، اروپايانو نومړی ساز بشپړ کړه او په بله بڼه يې واړوه چې ورته فلوت وايي، چې د لرګينو الو په منځ تر ټول غوره غږ ښکونکی دی، تولی په ټول ټاټوبي کې دود و، په ځانګړي بڼه په شپنو کې چې کله به يې د اسونو، پسونو، اوښانو، څېرليو، غواګانو ګلې پېولې نو د خپل وخت د تېرولو، مشغولتيا او لېوالتيا پوره کولو له پاره به يې تولی غږولې. له همدې اړخه په لوی کور کې ورته د شپنو تولی (د شپنو رنګړی،د شپنو غوړګی، کړکی، نی، پوپک يا د ولې له لښتې د ډنډر او باسې او يوازې پوټکی يې غږ لېږدوي) وايي. اوسپنېزې، د ژېړو او ښکرو هم جوړېدلې، پېړی، پېړی وړاندې پېر کې په هرات ښار کې چې د ايران، هند او ترکي پلازمېنه وه د ټنګټکور بله اله چې تونت نومېدله په ښار کې پېرودلې او پلورل کېدلې چې د کب په ډول وي او تور رنګ يې درلوده ډېری زلميانو او نويو زلميانو به غږولې. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۰چوپړی)

۲۸:- د رنګړی (تولی، توله،غوړګه، کړکی يا نی) ډولونو انځور (# ۲۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹:- نورستانی ښځې د رنګړی (تولی) غږولو انځور (# ۲۹ انځور)

۳۰:- جانان غزنیچي عابد د تولی غږولو انځور (# ۳۰ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

3.2.6 ارمونيه، هارمونيه يا باجه:

بادي (هوايي، پوکي، وږمه يي، ببوزي) ساز دی، غږيز نلونو دي چې له پيانو سره ورته والی لري، د پردو يا ببوزو په خورولو سره په لاس باندې په بټنو باندې زورنه راولې او بټنې يې اوز ورکوي، د ارمونيې او اورت ترمنځ بېلوالی پر دې کې دی چې په باجه کې د هواويچې زورنه جريان پورته لورې ته کوي او په اورت کې د هواويچي زورني جريان کوز لورې ته کوي. په لويه کې نوموړی ساز په ولاړه وهل کيږي، او بله بڼه يې هم شتون لري چې په غاړه کې اچول کيږي، د ځانګړي تسمې يا پټۍ په مرسته، نوموړي وسايل پرې او ببوزي (پکي) هم لري چې ورته اکارديون وايي. لکه څنګه چې په افغانستان، هندستان او پاکستان کې ټنګټکور په کلاسيکو ناستو کې او وګړني غونډو کې په غولي باندې سر ته رسوي، هندوانو وکړی شو چې د همدې ساز په سټه لويديځ ساز هم ورغوي او کشف کړي او په ناسته پرې په نوموړي ساز کړ شي، ارمونيه يې پرې نوم کېښوده، چې په اصل کې لويديځ ساز دی، هغه سازيان چې پر ولاړه ارموينه وهي دواړو اړخوته يې تناب ترې يا پټۍ او هغه په غاړه او اوږه کې ځوړندوي او بيا يې غږ وي، د ارمونيې غږول په کلاسيک ټنګټکور ډلو کې دود وو، ډيريو سندرغاړو چې اماتور(شوقي، لېوال يا مينه ناک) او فني وو نومړي غږول او نومړی ساز به يې په رښت بڼه غږو. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۱چوپړی)

۳۱:- د ارمونيې، هارمونيې يا باجې انځور (# ۳۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲:- الله بخښلی احمد ظاهر د شرق الماس د ارموني وهلو په دوران له الله بخښلي اوستاد نبی ګل او الله بخښلي اوستاد ولی سره انځور (# ۳۲ انځور)

۳۳:- د کابل د هنرونو ستر ښوونځي زده کوونکو انځور (# ۳۳ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 3 دوهلو ساز، ضربه يي ساز (چې اله په لاس يا ضربه وهې خپل غږ اوباسي)

6. 3. 1 دايره (د يرا):

د وهلو ساز دی، چې د غوځ، څېړی، توت او شهوې له لرګي څخه جوړېږي او د وزې پوستکي څخه په کوشنۍ او لويه دايره وي بڼه جوړېږي.

د دايرې جوړولو له پاره دېرى د شهوې له لرګي څخه په ټاکلي پېړوالي تخته او باسي او په اوبو کې يې دوې ورځې ږدي، او بيا يې د داېرې په بڼه ګرد وي، دواړه ژۍ يې سره په ميخونو ټينګ وي، بيا پرې د پسه، څېرلي، اوزې، کبلۍ، مږ پوستکی چې وړی ترې لرې شوي وي، په هوا کش شوی وي په سريخ باندې يې ژۍ ګانې لرې او پرې ترې يې، په ټول ټاټوبي کې دايره د کسبي هنرمندانو، لېوالو، تاليبانو، ملايانو او ډيرى يې د مېرمنو او انجونو په ودونو او ښاديو او کورنيو ناستو کې وهې. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۰چوپړی)

۳۴:- د دايرې (ديرا) انځور (# ۳۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

2.3.6 ډول:

ستره تبله ده او دوې مخه لري (دواړه لورې يې د غوايي، غوا يا مېخښې پوستکی لري) چې په ډيرايو کښلو کې د ډاول، ټاول، ډاوول هم کښل شوی دی، ډولچي چې ډول يې په پړې ترلی وي او پړی له اوږې تېره وي په څنګ او مخکې يې ځوړند وي په دوې بېلابېلا لاسرکي (دسترک) وهلو باندې وهي او غږ يې وزي، ډولونه ډول ډول ډولونه لري لکه: پکتياوال ډول، لوګری ډول، بلوچی ډول، خلاص ډول، ګرد ډول، يوه مخه ډول، ډولکی يا لغمانی ډول. د ډول وهل او سورني پوکول د ټاټوبي په ټولو سېمو کې دود درلود، په ځانګړي ښه په بلخ، غور، هرات، پکتيا، لغمان، ننګرهار، لوګر، غزني، هېلمند کې، په ځانګړي ښه په لرغوني پېر کې په بلخ، پکتيا او هرات کې ځانګړی دود درلود، ډولچي او سورنيچي په لويه کې په ودونو کې، ترو کې، انشر، سياليو، جرګو، ښه راغلاست، نخښه وېشتونکو، اس ځغله ونکو، نېزه وهونکو، مذهبي اخترونو، دودېزو مېلو، لوبغالو په کونجونو، غېږو، وزلوبو، او ټولګټه ودانيو په رسی پرې کونه او بنسټ اېښودنې، لوړ پوړو ودانيو په ودانولو، د سرکونو په رغولو، د ژورو کوهيو او د اوبو ويالو په کېندلو په دوران کې غږول کېږي. د يوه نارمل ډول اوږدوالی ۴۰ سانتي متره، او قطر يې ۲۲ سانتي متره دی، د توت او شوې له ډډ څخه جوړېږي، چې يوه متر ډډ څخه پوستکی او منځ يې د ځانګړې ارې باندې او باسي او بيا يې په رنده او تراش باندې توږې چې ټاکلي اندازې د ۵ سانتي ته يې پيړوالی برابر شي، او ژی ګانې قطر يې لس سانتي کوشنی وي او منځ يې ترې ستر، او په شکلنه پانه يې ښه مخې چې خويه شي او د غوځانو په پوټکو يې وهي چې قهوي رنګ واخلې، او بيا پرې د غوايي پوستکی کش کوي، او دوې وهونکي موټې (لاسرکي، دسترکي) يې هم له همدغه لرګي څخه جوړ وي، د برابر ډول اوږدوالی ۱۰۰ سانتي مېتره او قطر يې ۸۰ سانتي مېتره وي. (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زېږدی، د اي ټمبونی يا افنډيکس اي چوپړی) (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۵چوپړی)

۳۵:- د ټاټوبي لرغوني ډولو انځور (# ۳۵ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۶:- دوې ډولچيان له دوې ډولو سره، مېرمنو د اتڼ د شيبې انځور (# ۳۶ انځور)

۳۷:- دوې ډولچيان له ډولو سره د ټنګټکور د شيبې انځور (# ۳۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۸:- دوې ډولچيان له دوې ډولو سره ، ځوانانو د اتڼ شيبې انځور (# ۳۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

3 .3 .6 ډولک:

د وهلو ساز دی، يوه مخه دی چې دوې تبلې (طبلې) لري په ګردېځ کې ډېر دود لري، د شهوې او غوځ له لرګيو څخه جوړېږي او پر مخ يې د اوزې پوستکی کش کېږي، د هرې تبلې په سر يې د منځ برخه کې د اته سانتي مترو په کچه ګرده توره ټاپه وهل کېږي، د دې دواړو تبلو يا ګړيو سرونه په پرو باندې کش شوي وي چې ټاکلی کنټرول د کشکولو د تبلې لاندې لورې ته ټينګ وي، چې په کومه کچه يې کش يا سخت کولی شي چې ټينګ يې کړي، د ساز په لاندې برخه کې اسماني رنګه حلقه (ټوکي) د ساز نه ګرد چارپېره تاوه وي د پانې باندې اغوستل کېږي او وېستل کېږي، ډولک د ډولک په لرګي باندې وهل کېږي چې نوموړی لرګی د غوځانو وي، ډولک نغارې ته ورته دی چې په مرکزي اسيا کې دود لري، او لس سره موډرنه ډولک چې په اسبانو کې ټمبل شوي وي ټيټ او جيګ شتون لري، ستره تبله يې ۲۱ سانتي مېتره قطر او ۱۰ سانتي مېتره ژوروالی لري، کوشنې تبله يې ۱۹ سانتي مېتره قطر او ۹ سانتي متره ژوروالی لري، د ډولک لرګی هم ۲۴ سانتي اوږدوالی او ۱،۵ سانتي مېتره پېړوالی لري. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زېږدی، د اي ټمبونی يا افنډيکس اي چوپړی)

۳۹:- ډولک د ډولونو انځور (# ۳۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

4 .3 .6 زنګ (تال):

د وهلو ساز دی، له دوو مسي کوشنيو پيالو څخه جوړ شوی دی، چې د هندستان حنياګران يې د سندرو ويلو په دوران کې دواړه پيالې سره جنګوي او چې تر کوم اواز راوځي ورته پام کوي او خپلې پخښې دربه وي، تال او زنګ يو يکړ اواز دی، چې تال په هندستان کې او زنګ په ايران کې دود درلوده، ايران د لارستان اوسيدونکي لېندی (کمانچې) ته تال وايي، لوړې لېندی خلاصه کاسه شاته لري، لوړ لاستي لري د عادي لېنديو څخه دي، درې سپمه لري او له دوو وو يوه، يوه اوسپنېز کوشنيو ديرو څخه جوړ شوي دي چې په لاس کې نيول کېږي او له يوه او بل سره وهل کېږي، نومړی ساز د ټاټوبي په شمال او سويل کې ترې ګټنې اخستل کېږي او په ننګرهار او هرات کې هم له دوو تاره، طبلې او رباب سره وهل کېږي.

۴۰:- د زنګ (تال) انځور (# ۴۰ انځور)

۴۱:- د زنګونو (تالونو) انځور (# ۴۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

5 .3 .6 اړخبغلی، یوه سره (زېر بغلي):

د وهلو (ضربه يي) ساز دی، ایراني تنبک ته ورته دی، چې په ټوله کې د خوشيو له ختي څخه جوړېږي، د اړخبغلي کوشنی سر خلاص وي، او لوی سر یې د اوزي يا د هوسۍ له پوستکي یا څرمنې باندې پوښل کېږي، د دواړو لاسو د ګوتو باندې وهل کېږي، اړخبغلی ۶۲ سانتي مېټره اوږدوالی او ۱۹ سانتي مېټره قطر لري، نوموړی وګړني ساز چې د شوې له لرګي څخه هم جوړېږي، نوموړی ساز د ټاټوبي په خيتځ، شمال او سويل کې ترې سندرغاړې ډېره ګټنې اخلي. په ختيځ کې سرغندوی اړخبغلي وهونکی توتي په نوم و د مهترلام د زيارت کلي اوسيدونکی و، چې ۱۳۱۰ زېږدي کې يې اوستاد ګل محمد ګلکي ته ښودله، د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۳۲چوپړی)

۴۲:- اړخبغلی، یوه سره یا زېر بغلي انځور (# ۴۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6.3.6 تبله (طبله، دوې ګړیه، دوګړې):

د وهلو (ضربه یي) ساز دی، چې په تکراري کلونو کې افغانستان ته راوړل شوي دي، د ډهلي د ښووڼځی له پامه طبل او ډول ویوکی له دوې سرو څخه اخستل شوی دی، چې پخوا به یې ورته میردنګ (پخاوج) ویل، تبله له دوې استوانه یې یکړو څخه جوړه شوي ده، چې ستري برخې ته یې بم او کوشنۍ برخې ته یې زیل (کاتي) وایي، چې په اوسني پېر کې د ټنګټکور ناستو کې د افغانستان، هندوستان او پاکستان په قوالي، چشتي په سندرو کې ترې ډېره ګټني اخستل کیږي. په نوې پېر کې برېښنایي او غړېزه ډولکي ډېر ګړندی دود لري په پخښه لرونکي اوسپنېزو ځاپرځای کونکو کې ټینګېږي، چې درې ستر او دوې کوشني ډولونه لري، او درې داني د ژېړو نالبکیه (یوه یې ۴۰، دوېیمه یې ۶۰ او درېیمه یې ۸۰ سانتي متره وي) لري چې ټول د یوې الې په ډول درې غټ ډولونه سره خوا پرخوا دوې کوشني له دوی نه لږ لوړ وړاندې، او دوې نالبکیه یې ښې او یوه نالبکی یې ګسټ لورې یوه د بل له پاسه په ولاړه ټمبل شوي وي. د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدین، ۱۳۸۳ لیږدی، ۱۳۴چوپړی)

۴۳:- د تبله (طبله، دوې ګړیه، دوګړې) انځور (# ۴۳ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

7.3.6 منګی (ګړی):

د وهلو (ضربه يي) ساز دی، چې کلالان منګی جوړ کړي له اومه ختې څخه او د تنور په منځ کې یې ختین ګړی پوخ کړي چې د ابو ساتلو او سړولو ته برابر وي پرې ربړ او د څېرلې پوستکی ټینګ و تړي، او په یوه لاس یې وهي، نوموړي ساز سره نکلي کاسه یا لوښی کاروي چې ځینې وخت یې په نرۍ دړي او اوسپنېز ګلاس کاسه وهي او په بنې لاس یې منګی وهي، منګی چې سر یې ۱۵ سانتي مېتره قطر لري او منځ یې له اوبو تش وي. په ننګرهار، لغمان، کونړ او نورستان کې او د نویو زلمو له لورې په دېرو کې ډېر وهل کېږي. ,, له یوه لورې په اسانۍ جوړېږي او له بل لورې په اسانۍ لاسته راځي. ،، (جان بیلي، ۱۹۸۸ زېږدی، ۱چوپړی)، (صفی الله، ۲۰۲۲ زېږدی، ۱۱ چوپړی)

۴۴:- د منګي (ګړي) او ټاټکی چې ننګرهاری سرغندوی منګیماری غوث الدین لالا انځور (# ۴۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. یادونه:

د ټاټوبي سرغندوي ربابیان دي اوستاد رحیم خوشنواز، هفته ګل ربابي او سید حسین اغا، سرغندوی تنبور غږونکی دی اوستاد بهاوالدین مزاري چې نړۍ وال نوم لري، د حراتی دوې تاره غږونکي اوستاد عزیز هروي او اوستاد ګدامحمد دي، سرغندوی ډولچي دی حیات الله قرباغی د خان قرباغي زوی، زرین، چینار ګل وردګ، سرغندوی تبله چې دی اوستاد رحم الله لغمانی، سرغوندوی ارمونیه چي دی اوستاد ګل محمد ګلکی شپرزاد او اوستاد ملاجان ملاګی نیازی، سرغندوی دایره وهونکی دی بریالی هېلمندی، سرغندوی تولي وهونکی دی اوستاد ګل محمد ګلکی شپرزاد، سرغندوی دمبوره چي دی حاجي رنګین شبرغانی.

۴۵:- د کابل اېنټرکانټینینټل هوټل د ټنګټېکور ډله چې منځ کې اوستاد ګل زمان له ارمونیې سره، ګسټ لاس ته یې ربابي له رباب سره، ښۍ اړخ ته یې دوګړه چې له دوګړې سره انځور، بل لورې ته زه (لیکوال) له خپلو زوزان سره کوشنی حاجي عمران فردوس، بي بي حاجي سارانیسا ځنځله فردوس، بي بي حاجي ازلدا ځنځله فردوس، حاجي الیا فردوس انځور (# ۳۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

8. د انځورونو معلومات

1. د رباب انځور
2. رباب د ښاپ، ځنډي او نس انځور
3. د کابل پوهنتون د هنرونو او ادبیاتو پوهنځی زده کړیالي فضیله ضمیر انځور
4. د کابل سرینا هوټل د ټنګټکور ډله چې منځ کې ربابي له رباب سره، ښي اړخ ته یې تنبورچي له تنبور سره او ګسټ اړخ ته یې تبله چي له تبله سره انځور
5. د تنبور انځور
6. کابل د هنرونو ستر ښوونځي ښوونـکې او د زده کوونـکو انځور
7. د کابل د هنرونو ستر ښوونځي زده کوونـکو انځور
8. د چنګ انځور
9. د څلور تاره انځور
10. د دمبورې انځورونه
11. د دوې تاره انځور
12. د غجکې، چېغکې یا رېچکې انځور
13. امین غجکماری چېغکه یا رېچکه یې له مومن غوړیو له ټیم څخه جوړ کړې او وهې یې او کاکړی غاړې ورسره وایې له څو تنو مجاهدو ملګرو سره یې انځور
14. د محلي سندرغاړي فلک بدخشاني غجکماری چې ښي لورې ته یې په دیوال ننګرهاری لنډی رباب ودرولی او کیڼ لاسته یې په دیوال بدخشانی دمبوره ودرولی انځور یې لیکوال پرې کړی
15. د سرېندې یا څرېندې ډولونو انځور
16. د ټاټوبي د ټنګټکور الې چې په منځ کې یې سرېنده ده، ښي اړخ ته یې یو رباب او دوې تولی ایښې دي او کیڼ لورې ته یې درې تاره ایښې دی، د ټاټوبي لرغون ټنګټکور توکو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

17. د ټاټوبي بلوڅي ټنګټکور کې د ديرا او سرېنده سره ګډ انځور

18. سرنی د نورستان واماى سپمې پورې اړه لري، د سرنی انځور

19. د شپېړتاره انځور

20. د بينجو انځور

21. لغمان د محلي سندرغاړو د پرې شوې شيبې له بينجو، منګي او چيلمچي سره انځور

22. د واج (وونز) انځور

23. کانتيوا او د نورستانی مېرمنو د ګډې نڅا انځور ,, پيرو مرنډي، ايتالياوی دره ګرځندوی په کافرستان کې، د انسان پېژندنې دوره او د توکم پېژندنې موزيم ټولونه، ۱۰ څېره، د نڅا تيارول ،، (پيرو مرنډي، ۱۹۶۸ زيږدی، ۱۴۱ چوپړی)

24. نورستانيانو د ګډې نڅا انځور

25. د دبه نی (دبني سورنی) يا د سرنې ډولونو انځور

26. د سورنی او ډول انځور د هوټل په واده کې له سورنيچي او ډولچي سره.

27. سورنی (سورنا، سورنای) شريف خان خوستي د ټنګټکور الې لکه سورنی باجې، ډولک او ډول انځور

28. د رنګړی (تولی، توله، غوږګه، کړکی يا نی) ډولونو انځور

29. نورستانی ښځې د تولی غږولو انځور

30. جانان غزنيچي عابد د تولی غږولو انځور

31. د ارمونيې، هارمونيې يا باجې انځور

32. الله بخښلی احمد ظاهر د شرق الماس د ارمونيې وهلو په دوران له الله بخښلي اوستاد نبی ګل او الله بخښلي اوستاد ولي سره انځور

33. کابل د هنرونو ستر ښوونځي د زده کوونکو انځور

34. د دايرې (ديرا) انځور

35. د ټاټوبي لرغوني ډولونه انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

.36 دوې ډولچيان له دوې ډولو سره، مېرمنو د اتڼ د شيبې انځور

.37 دوې ډولچيان له ډولو سره د ټنګټکور د شيبې انځور

.38 دوې ډولچيان له دوې ډولو سره ، ځوانانو د اتڼ شيبې انځور

.39 ډولک د ډولونو انځور

.40 د زنګ (تال) انځور

.41 د زنګونو (تالونو) انځور

.42 اړخبغلی، يوه سره يا زېر بغلي انځور

.43 د تبله (طبله، دوې ګړيه، دوګړې) انځور

.44 د منګي (ګړي) او ټاټکی چې ننګرهاری سرغندوی منګيماری غوث الدين لالا انځور

.45 د کابل اېنټرکانټينينټل هوټل د ټنګټکور ډله چې منځ کې اوستاد ګل زمان له ارمونيې سره، ګسټ لاس ته يې ربابي له رباب سره، ښې اړخ ته يې دوګړهچي له دوګړې سره انځور، بل لورې ته زه (ليکوال) له خپلو زوزان سره کوشنی حاجي عمران فردوس، بي بي حاجي سارانيسا ځنځله فردوس، بي بي حاجي ازلدا ځنځله فردوس، حاجي اليا فردوس انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيبلو ګرافي Bibliography .9

د هغو ليکونو لېست چې په يوې سکالو (موضوع) يا کښونـکي (مولف) پورې اړه و لري.

John Baily, (1973-2003), Music and censorship in Afghanistan, *Music and the Play of Power in the Middle East, North Africa and Central Asia. Laudon Nooshin,*

[http://www.gold.ac.uk/music/staff/baily]

John Baily, (1988), Music of Afghanistan: *Professional Musicians in the City of Herat, Cambridge Studies in Ethnomusicology, Cambridge University Press, UK,*

[http://book(s. google.co.uk/books?id=uSE9AAAAIAAJ&printsec=frontcover&dq=herat+music+john+baily&source=bl&ots=tpnRnJycXk&sig=LDd-UWN_Is2GeTBe1)9fo_s8vT00&hl=en&ei=7iQaTefHDZOKhQeAzaC4Dg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CC0Q6AEwAw#v=onepage&q&f=false]

Louis Dupree, (18/07/2002), Afghanistan, *Oxford University Press, United states of America.*

جان بيلي. دوکتور. (۱۳۵۱څخه تر ۱۳۸۲لیږدی، ۱۹۷۳ څخه تر ۲۰۰۳ زیږدی)، ټنګټکور او سانسور په افغانستان کې، د ټنګټکور لیکی د ځواک ترلاسه کول په منځه ني ختيځ، د افريقا په شمال او منځنی اسيا کې، لندن چاپ ۲۰۰۳ زیږدی ، چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفی الله فردوس. ډيپلوم. انجينر. (۱۳۸۸ لېږديز لمريزکال)، څلېر کې د ددو دود، زما د شعرونو ټولګه. [http://www.ketabton.com/book/id/820]، [January 31 2016]، 22:18 د شپې.

صفی الله فردوس. ماستر. انجينر. (د کب ۱۲، ۱۴۰۰ لېږديز لمريزکال)، د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې، وړيا پوهنغونډ ويکيپېډيا له پاره ليکنه.
[https://ps.wikipedia.org/wiki/د_ټاټوبي_ټنګټکور_او_پېيلي]،
[November 11 2022]، 11:40 د ورځې.

نصر الدين سلجوقي. (۱۳۸۳ هجري، ۲۰۰۵ ميلادی)، موسيقي و تياتر در هرات، ويراست فرامرز تمنا، تهران، انتشارات توس، شابک ۹۶۴-۳۱۵-۶۲۵-۷، صفحات ۱۴۵-۱۰۷.

https://www.iranketab.ir/book/54224-music-and-theater-in-herat

تحول موسيقي در افغانستان، نوشته داکتر عبدالوهاب مددي.

Published by open concept on Sun, 09/14/2008- 13:46

https://fis-iran.org/fa/irannameh/volxxii/afghan-music

https://soundcloud.com/AhmadZaher

http://www.bbc.co.uk/persian/arts/2013/04/130212_mar_afgmusic_history_music_assadullah_shour.shtml

نګاهي به تاريخچه موسيقي افغانستان

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130426_k03_afgmusic_rap_in_afghanistan_kawoon.shtml

(c) ketabton.com: The Digital Library

تب موسيقي رپ در افغانستان

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130308_mar_afgmusic_farhad_darya_on_afg_music.s

از خاموشي تا جيغ، موسيقي افغانستان در يک دهه گذاشته

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130212_mar_afgmusic_legacy_of_old_artist_siasang.sh

ميراثي که استاد قاسم به موسقي افغانستان بجا گذاشت

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130327_k04_afgmusic_pop_zainab.shtml

سفر از خرابات به پاپ

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130216_afgmusic_groups_hasanzada.shtml

نګاهي به ظهور و افول گروه های موسيقي افغانستان

Simon Broughton, Mark Ellingham, Richard Trillo. (1999) "World Music: Latin & North America, Caribbean, India, Asia and Pacific" p.3

[https://books.google.com.au/books?id=QzX8THIgRjUC&pg=PA3&dq=afghan+music&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwjujOq3ubbY

(c) ketabton.com: The Digital Library

AhWJxbwKHQeUCaEQ6AEINzAD#v=onepage&q=afghan%20 music&f=false]

Mikalina (http://www.mikalina.com/Texts/music-afghanistan.htm)

Archived (https://web.archive.org/web/20051104054505/http://www.mikalina.com/Texts/music-afghanistan.htm).

Wayback Machine 2005-11-04 at the

https://en-academic.com/dic.nsf/enwiki/185296

Piero Morandi, Villa-Italian-Traveler-Kafiristan, Luca Villa, 1968. Page # 141

پيرو مرندي، ايټالياوی دره ګرځندوی په کافرستان کې، ۱۹۶۸ زېږدی، ۱۴۱ چوپړی

د انسان پېژندنې دوره او د توکم پېژندنې موزيم ټولونه، ۱۰ څېره، د نڅا تيارول،

https://edspace.american.edu/silkroadjournal/wp-content/uploads/sites/984/2021/03/Villa-Italian-Traveler-Kafiristan.pdf

ABODE
MUSIC AND POEMS

Research papers

MSc.Eng. Safiullah Firdows

January 1, 2023

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library